

Designing a model measuring the soft power of the countries of the world

Seyyed Javad Mousavi Zare¹, Seyyed Hadi Zarghani^{2*}, Mostafa AmirFakhrian³

1-PhD in Political Geography, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

2-Associate Professor Political Geography, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

3-Assistant Professor of Geography and Urban Planning, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

Received: 26 July 2022

Accepted: 20 November 2022

Extended Abstract

Introduction

If in a general sense soft power is considered as the ability to shape the preferences and behavior of the audiences using attractiveness; One of the important issues related to this concept is soft power measurement. In this context, Joseph Nye is the first person to discuss the possibility of measuring this power at the same time as proposing the concept of soft power. According to him, soft power and its availability can be assessed through public opinion polls, interviews with elites, and case studies. However, soft power is a concept that Gives a different measure to assess the international position of a country; For this reason, since the beginning of the term soft power, the discussion of measuring this power, besides other theoretical literature, has enjoyed widespread progress and success among thinkers; Despite the short history of soft power measurement research, various models have been designed by researchers and study centers. But Despite the many efforts, these models were attacked and criticized from different angles. Accordingly, this study tried to design a new model, while measuring the status of the soft power of countries, to draw the geopolitical structure of the world with a focus on soft power.

Methodology

The first question of this research is what are the most important sources and indicators of the soft power of countries? And the second question, What is the geopolitical structure of the world with a focus on soft power? However, given that these questions were exploratory, no hypothesis has been put forward; In this regard, the method of this research has been descriptive-analytical and the method of collecting information has been library and field

Result and discussion

In this study, there was a hypothesis that the geopolitical structure of the world has undergone changes due to the emergence of the concept of soft power. Due to this necessity, understanding the global geopolitical structure with a focus on soft power became relevant. Therefore, in the first step, due to the weakness of current models of soft power measurement, the conceptual model of soft power measurement in the form of six components (political, cultural, economic, science and technology, military and geographical), 48 conceptual indicators and 260 operational variables were designed. Then, the importance of each of the capacities and conceptual indicators of soft

*. Corresponding Author (Email: h-zarghani@um.ac.ir)

power was determined using an online questionnaire by 194 soft power experts opinion from 33 countries. In the next step, among the common methods of measuring power, the matrix measurement method was chosen. Then, based on a number of preconditions, 160 countries were selected. In the next step, referring to databases and valid documents, etc., the amount of data of each of the 260 variables for 160 countries was extracted; At this stage, 57 countries were excluded due to a lack of valid data in some indicators and variables; Also, 15 variables were excluded due to lack of universality. Therefore, the number of countries under study was reduced to 103 countries and the number of variables to 245. In the next step, with the help of four standard methods, The values of the variables were converted into score; Then the scores obtained for all variables were placed in the same range using the minimum-maximum method. After going through the above steps, the soft power of the countries was calculated based on the matrix method. In the final stage, Richard Muir's model and the writer's creative approach were used to drawing the geopolitical structure of the world with a focus on soft power. Therefore, for the soft power of countries, five levels were considered. Then, the soft power classification of countries was analyzed by six statistical methods. In the next step, among the different methods, the natural failure method was selected based on the number of advantages, and the soft power of the countries based on this method was divided into five levels. In this regard, the results showed that the United States, Germany, Britain, Switzerland, Sweden, Norway, Finland, Canada, Australia, Japan, New Zealand, Ireland, South Korea, etc. at the first level, or other words in the highest level; Italy, Singapore, Poland, China, UAE, Israel, Malaysia, etc. in the second level; Russia, India, Brazil, Argentina, South Africa, Mexico, etc. at the third level; Saudi Arabia, Turkey, Ukraine, Kazakhstan, Morocco, Ghana, Senegal, Tunisia, Ecuador, Colombia, etc. in the fourth level and Egypt, Iran, Algeria, Mali, Tanzania, Nigeria, Pakistan, etc in the fifth level or other words, in the lowest levels of soft power are located.

Conclusion

In this study, with the knowledge of the true nature of soft power and the limitations of measuring the elements of this power, an attempt was made to design a soft power measurement model with a focus on countries. In this regard, the results of measuring the soft power of countries showed that despite all the ups and downs of US policy, especially during the Trump administration, the country has relied on the position first of soft power in the world. However, with Biden taking office and revising some of its previous policies, including resolving the Iranian nuclear crisis through multilateral diplomacy, trying to return to the Paris Climate Treaty, Laying the groundwork for the United States to rejoin the World Health Organization, increasing refugee reception in the United States, and so on. The new team is expected to work more than Trump to repair the mental image of the United States and strengthen its soft power. At the same time, it should not be overlooked that the United States's position at the top of the global soft power pyramid is shaky; Because near it is a selection of European countries that can occupy the position of this country by setting and adopting a suitable strategy. The United States, on the other hand, does not have a significant advantage in all aspects of soft power; it has a decisive position only in economic capacities and science and technology, and in cultural capacity, despite occupying the first place, the countries of Britain and France are with a relatively small difference after it. And it is far from the first place in political, geographical, and military capacities. With these interpretations, one can expect this scenario; If the members of the European Union, especially Germany, Sweden, Denmark, the Netherlands, and Finland, increase their cohesion and solidarity on a variety of issues in such a way as to present a single picture of Europe's soft power; In the post-Corona, the geopolitical structure of soft power will be shifted towards the EU.

Keywords: Soft power, Soft power measurement, Geopolitical structure, Soft power measurement model.

طراحی مدل سنجش قدرت نرم کشورهای جهان*

سید جواد موسوی زارع _ دانش آموخته دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

سید هادی زرقانی^۱ - دانشیار جغرافیای سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

مصطفی امیر فخریان _ استادیار جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۸/۲۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۰۴

چکیده

طرح قدرت نرم از سوی جوزف نای راهبرد جدیدی را برای رهبران سیاسی گشود؛ اما با توجه به اینکه بازی قدرت نرم از اصول و قواعد خاصی تبعیت می‌کند؛ سیاستمداران را ترغیب به شناخت ظرفیت و موقعیت رقبا در نظم حاصل از این بازی کرد. همین امر موجب گردید مدل‌های متعددی از سوی مراکز تحقیقاتی مختلف جهت سنجش قدرت نرم کشورها طراحی شود؛ اما علیرغم تلاش‌های متعدد، این مدل‌ها از زوایای مختلفی مورد حمله و نقد قرار گرفتند. لذا نظر به اهمیت سنجش قدرت نرم در طرح‌ریزی و اصلاح سیاست‌های داخلی و خارجی و از طرفی ضعف مدل‌های موجود، پژوهش کنونی با روش توصیفی-تحلیلی و اتکا به منابع معتبر کتابخانه‌ای و میدانی درصدد تحلیل مهم‌ترین منابع و شاخص‌های قدرت نرم و طراحی مدل سنجش قدرت نرم کشورها برآمد. از این‌رو در بخش نخست با مراجعه به منابع کتابخانه‌ای، مهم‌ترین متغیرهای مؤثر بر قدرت نرم کشورها در قالب شش مؤلفه (سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، علم و فناوری، نظامی و جغرافیایی)، ۴۸ شاخص مفهومی و ۲۴۵ متغیر عملیاتی گردآوری و تدوین شد. در بخش مطالعه میدانی و برای تعیین وزن شاخص‌ها و متغیرها، پرسشنامه‌ای به دو زبان فارسی و انگلیسی طراحی و در اختیار ۵۵۰ نفر از کارشناسان قدرت نرم قرار گرفت. سپس با پیگیری‌های فراوان، نظرات ۱۹۴ نفر از پژوهشگران ۳۳ کشور جهان دریافت و مورد تحلیل قرار گرفت و مدل نهایی سنجش قدرت نرم طراحی شد. در نهایت بر اساس مدل مزبور، قدرت نرم کشورها محاسبه و ساختار ژئوپلیتیک جهان با محوریت قدرت نرم ترسیم گشت.

واژگان کلیدی: قدرت نرم، سنجش قدرت نرم، ساختار ژئوپلیتیک، مدل اندازه‌گیری

* مقاله برگرفته از رساله دکتری سید جواد موسوی زارع به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم در دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی

مشهد می باشد.

۱. نویسنده مسئول

مقدمه

اگر اصطلاح قدرت در مضمون کلی خود به معنای توانایی اقدام برای دستیابی به نتایج مطلوب تعریف گردد (هیل، ۱۳۸۷: ۱۸۷). این مفهوم تاکنون توسط اندیشمندان به اقسام مختلفی طبقه‌بندی شده است. در همین خصوص و در یکی از طبقه‌بندی‌های رایج، جوزف نای اصطلاح قدرت را به دو قسم سخت و نرم تفکیک می‌کند. وی در طبقه‌بندی فوق، قدرت سخت را معادل توانایی تغییر دادن رفتار دیگران مبتنی بر اجبار یا تطمیع و قدرت نرم را معادل دستیابی به نتایج مطلوب از طریق جذب و جلب نظر دیگران تعریف می‌کند (نای، ۱۳۹۰: ۳۴۸). با این حال تعریف قدرت نرم تنها به مبدع آن محدود نمی‌شود بلکه گرایش به پژوهش در خصوص اصطلاح قدرت نرم موجب شده تعاریف متفاوت و گاهی متعارضی از سوی اندیشمندان مطرح شود. به‌طور مصداق نیال فرگوسن^۲ قدرت نرم را در زمره نیروهای غیر سنتی همچون فرهنگ و کالاهای تجاری تعریف می‌کند (نای، ۱۳۹۳: ۴۷). کلین^۳ نیز قدرت نرم را به معنای تأثیر نهادن بر ارزش‌ها، نهادها و سیاست‌های کشور آماج با استفاده از جاذبه الهام‌بخش تبیین می‌کند (نائینی، ۱۳۹۱: ۷۱). کرلانتزیک^۴ نیز اذعان دارد که قدرت نرم به آن دسته از قابلیت‌ها و توانایی کشور اطلاق می‌شود که با به‌کارگیری ابزارهایی مانند فرهنگ، آرمان یا ارزش‌های اخلاقی به‌طور غیرمستقیم بر منافع یا موجودیت دیگر کشورها اثر می‌گذارد (قدسی، ۱۳۸۹: ۱۴۱) مک کلوری^۵ نیز قدرت نرم را به معنای استفاده از جذابیت مثبت و ترغیب برای دستیابی به اهداف سیاست خارجی تعریف می‌کند (Mcclory, 2019). جفری هاینز^۶ نیز معتقد است که قدرت نرم به توانایی یک‌نهاد برای نفوذ و تأثیرگذاری بر آنچه که دیگران انجام می‌دهند؛ از طریق تشویق و ایجاد جذابیت تلقی می‌شود (هاینز، ۱۳۸۷: ۲۲۵).

در کنار تعاریف مذکور اگر قدرت نرم معادل جذابیت تلقی گردد؛ در یک تعبیر کلی و در سطح کشورها، این قدرت به‌مثابه فرایندی است که در آن محرک‌ها (منابع مادی و معنوی جذاب یک کشور یا رفتار مطلوب آن) در قالب ابزار مسالمت‌آمیز ارتباطی (انواع و اشکال دیپلماسی) روی افکار جامعه هدف (نخبگان و عامه) تأثیر گذاشته و موجب آثار، حرکات و رفتار ... در راستای تغییر ذهنیت و رفتار جامعه هدف، نسبت به کشور اعمال‌کننده خواهد شد (موسوی زارع و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۹).

اگر چه تعریف فوق از قدرت نرم بر روی سطح بازیگری کشورها تاکید داشته است منتهی باید اذعان داشت که تنها دولت‌ها درگیر فرایند قدرت نرم نیستند؛ بلکه همه مکان‌ها عرصه رویارویی قدرت نرم است به تعبیر دقیق‌تر، کارایی قدرت نرم تنها به سطح کشورها محدود نیست؛ چنانکه اشخاص نامدار نیز قادرند با دلپذیر و مقبول ساختن ایده‌ها و انگاره‌هایشان، رنگ و لعاب‌زدن بیشتر به آنها، قدرت نرم شان را به‌کارگیرند؛ این سطح وسیع از کارایی موجب گردیده که قلمرو پژوهشی قدرت نرم از ابعاد گسترده و کلانی برخوردار باشد؛ چنانکه یکی از این مدخل‌ها، بحث اندازه‌گیری قدرت نرم می‌باشد. اما این حوزه پژوهشی، در کنار سایر ابعاد تحقیقاتی قدرت نرم از پیشرفت و اقبال گسترده‌ای بین اندیشمندان برخوردار بوده است؛ به طوری که برخلاف سابقه کوتاه آن، مدل‌های متعددی از سوی پژوهشگران و مراکز مطالعاتی با هدف اندازه‌گیری قدرت نرم طراحی شده است.

1. Joseph Nye
2. Niall Ferguson
3. Klein
4. Joshua Kurlantzick
5. Mcclory
6. Jeffrey Haynes

اما به‌راستی سنجش نتایج و کارایی قدرت نرم اعمال‌شده توسط کشورها به چه حیث اهمیت و ضرورت دارد؟ در پاسخ به این مسئله باید اقرار کرد که مهم‌ترین مزیت پژوهش‌های از این دست، برملا کردن نواقص و کاستی استراتژی‌های سیاست مردان در حوزه‌های مختلف سیاست‌گذاری و مدیریت کشور است؛ چنانکه پیشتر نیز مدعی شدیم امروزه تمام عرصه‌های تعاملات اعم از داخلی و خارجی وابسته به قدرت نرم است؛ در نتیجه مدل‌های سنجش قدرت نرم به یاری استراتژیست‌ها می‌آیند تا آنها نواقص و کمبودها و راهبردهای پیشین خود را اصلاح و سطح کارایی و تأثیرگذاری مجموعه خود را ارتقا دهند (رفیعی قهساره، ۱۳۹۷: ۳۱).

در همین حال سنگ بنای مدل‌های کنونی سنجش قدرت نرم به مباحث نخست جوزف نای برمی‌گردد؛ بطوریکه وی هم‌زمان با تفسیر تئوری قدرت نرم، امکان سنجش این قدرت را از طریق نظرسنجی‌های عمومی، مصاحبه با نخبگان و مطالعات موردی مطرح می‌کند (سیف، ۱۳۹۰: ۱۱). در واقع پیشگام شدن نای در حوزه سنجش قدرت نرم به صراحت مشخص می‌کند که این شکل از قدرت، متر و معیار متفاوت برای بررسی و ارزیابی جایگاه بین‌المللی یک کشور ملزوم می‌نماید (اسمعیلی، ۱۳۹۶: ۴۴). همین امر نیز موجب می‌گردد که پس از نای مدل‌های متعددی با روش‌شناسی‌های گوناگون از سوی مراکز مطالعاتی معتبر طراحی گردند؛ اما به نظر می‌رسد جز در موارد معدود، بیشتر مدل‌های فوق‌علیرغم کمک به پیشرفت ادبیات نظری سنجش قدرت نرم، توفیق چندانی را جهت اعتبار نتایج خود کسب نکرده‌اند؛ چراکه اکثر منتقدان و طرفداران قدرت نرم در یک نکته اتفاق نظر دارند؛ اینکه مفهوم قدرت نرم مبهم است و خصوصیات آن مشخص نیست (Vuving, 2020: 5). لذا به نظر می‌رسد این وضعیت به مدل‌های کنونی سنجش قدرت نرم نیز تسری پیدا کرده است و از زوایا و ابعاد مختلفی آنها را مورد حمله و ضعف در نتایج و کارایی قرار داده است. به همین منظور پژوهش کنونی در تلاش است با طراحی مدلی جدید، ضمن برطرف کردن کاستی‌های موجود، وضعیت قدرت نرم کشورها را مورد پایش قرار داده و بالتبع آن ساختار ژئوپلیتیک جهان با محوریت قدرت نرم را نیز ترسیم نماید.

همانگونه که پیش‌تر نیز تأکید شد در حوزه پژوهشی اندازه‌گیری قدرت نرم کشورها تا به امروز تحقیقاتی مختلفی در سطح داخلی و بین‌المللی صورت گرفته‌شده که بخشی از آنها به شرح زیر می‌باشند: پیشگاهی فرد و همکاران (۱۳۹۴) در چارچوب پژوهشی تحت عنوان «ارائه مدل تصمیم‌گیری چند شاخصه فازی برای مقایسه قدرت نرم کشورها» به مقایسه جایگاه قدرت نرم کشورهای جنوب غرب آسیا، آسیای مرکزی و قفقاز مبادرت می‌ورزند. در همین راستا نخست با مطالعه ادبیات نظری قدرت نرم، مراجعه به سایت‌های اینترنتی، استفاده از نظرات کارشناسان و صاحب‌نظران مختلف از طریق مصاحبه، هفت شاخص کیفی با کارکرد مثبت را گزینش و در گام بعدی در مورد میزان تأثیر متغیرهای قدرت نرم به ۵۰ نفر خبرگان داخلی مراجعه کرده و برای آنها وزنی مطابق با سیستم تاپیس فازی انتخاب می‌نمایند. در گام بعدی از طریق پرسش‌نامه به ۲۰۰ نفر از خبرگان رجوع کرده و از آنها درخواست می‌نمایند با توجه به وضعیت کشورها، به هر شاخص امتیازی اختصاص دهند (شیوه اختصاص امتیاز مطابق با یک سری معیارهای از پیش تعیین‌شده "تاپسیس فازی" بوده است). درنهایت پس از اعمال جبری و لحاظ نمودن وزن شاخص‌ها با کمک روش ماتریسی، میزان قدرت نرم ۲۴ کشور منتخب را مورد پایش قرار می‌دهند (پیشگاهی فرد و همکاران، ۱۳۹۴: ۳۱-۱۷). سودکوا یوشیوکی (۲۰۱۱) در پژوهشی تحت عنوان «ایندکس قدرت نرم» به ارزیابی قدرت نرم ۱۵ کشور جهان اهتمام می‌ورزد. چارچوب روش‌شناسی کلی این مدل وابسته به داده‌های عینی بوده؛ بطوریکه از ۳ فاکتور، هفت شاخص مفهومی و ۳۹ متغیر عملیاتی استفاده می‌کند (Hohn, 2011: 22-223). دیوید

شَمبَا^۱ و کریستوفر بی ویتنی^۲ (۲۰۰۸) در گزارشی با عنوان «قدرت نرم در آسیا: نتایج یک نظرسنجی چندملیتی در مورد افکار عمومی در سال ۲۰۰۸» به سفارش شورای شیکاگو در امور جهانی، مدلی را جهت سنجش قدرت نرم ۴ کشور طراحی می‌کنند. در مدل مذکور نخست قدرت نرم به پنج گروه (اقتصادی، فرهنگی، دیپلماسی، سرمایه انسانی و سیاسی) تفکیک، سپس هر طبقه با استانداردهای مقیاس‌ها از طریق چند سؤال در مورد یک جنبه خاص از قدرت نرم ایجاد شده است (Whitney & Shambaugh, 2008: 8) و در ادامه از طریق نظرسنجی قدرت نرم کشورها محاسبه شده است (Whitney & Shambaugh, 2008: 36-40). مؤسسه ارنست و یانگ با همکاری مؤسسه اسکول کو (۲۰۱۲) در سال ۲۰۱۲ باهدف پایش وضعیت قدرت نرم اقتصادهای نوظهور با انتشار گزارشی تحت عنوان «شاخص قدرت نرم بازارهای با رشد سریع» به طراحی شاخص قدرت نرم برای منتخبی از کشورها مبادرت می‌کنند. در همین خصوص مدل مفهومی آنها از سه بعد: ۱- تصویر جهانی ۳- صداقت جهانی ۳- همگرایی جهانی^۹ و ۱۳ متغیر شکل گرفته شده بود که به ارزیابی ۲۰ کشور جهان می‌پردازد (Ernst & Young Company, 2012). مؤسسه فاینانس برنند (۲۰۲۲) از سال ۲۰۲۰ با انتشار گزارشی تحت عنوان «شاخص قدرت نرم جهانی» اقدام به اندازه‌گیری قدرت نرم منتخبی از کشورهای جهان می‌کنند. در همین خصوص در مدل فوق، عناصر قدرت نرم بر اساس سه مؤلفه آشنایی، نفوذ و شهرت و هفت شاخص مفهومی اعم از: کسب‌وکار و تجارت، حاکمیت، روابط بین‌الملل، فرهنگ و میراث، رسانه‌ها و ارتباطات، آموزش و علم، مردم و ارزش‌ها به ۳۰ معیار کوچک‌تر تفکیک می‌شوند. روش کلی محاسبه قدرت نرم این مؤسسه نیز مبتنی بر نظرسنجی بوده است. لازم به ذکر است که در آخرین ارزیابی مؤسسه فاینانس برنند ۱۲۰ کشور جهان تحت مطالعه اندازه‌گیری قدرت نرم قرار گرفته‌اند (Brand Finance Institute, 2022: 10-41). جاناتان مک کلوری (۲۰۱۹) از سال ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۹ زیر نظر شرکت مشاوره سیاسی و ارتباطات پورتلند و مرکز دیپلماسی عمومی دانشگاه کالیفرنیا جنوبی در قالب «نمایه قدرت نرم ۲۰۳۰» به ارزیابی قدرت نرم منتخبی از کشورهای جهان پرداخته است. در همین راستا جزئیات این مدل بدین صورت است که قدرت نرم تحت تأثیر هفت شاخص مفهومی (حکومت، فرهنگ، آموزش، تعامل جهانی، کسب‌وکار و شاخص دیجیتال، نظرسنجی عمومی) ۷۵ معیار (۶۸ معیار عینی و ۷ معیار ذهنی) قرار دارد. از طرفی در گزارش این مؤسسه اطلاعات ۶۱ کشور جهان گردآوری شده؛ منتهی در خروجی نهایی اطلاعات ۳۰ کشور برتر منتشر شده است. در خصوص نحوه انتخاب کشورها اینطور به نظر می‌رسد که قدرت‌های مهم جهان، کشورهای مهم OECD, BRIC و چند کشور کوچک، در اولویت قرار داشته‌اند. لازم به ذکر است که بیش از ۱۲۵۰۰ نفر از ۲۵ کشور جهان در بخش نظرسنجی و انتخاب نمره معیارهای ذهنی این مدل مشارکت داشته‌اند (McClory, 2019).

1. David Shambaugh
2. Christopher B Whitney
3. Soft Power in Asia: Results of a 2008 Multinational Survey of Public Opinion
4. Ernst & Young's Emerging Markets Center
5. The SKOLKOVO Institute for Emerging Market Studies
6. Rapid-growth markets soft power index
7. Global image
8. Global integrity
9. Global integration
10. Global Soft Power Index
11. Jonathan McClory
12. The Soft Power 30

مبانی نظری

تبیین مفهوم قدرت نرم: اگر چه این اصطلاح "که بهتر است بدون نزاع و جنگ، برنده چیزی شوید" جدید محسوب نمی‌شود؛ اما به نظر می‌رسد مفصل‌بندی و طرز بیان معاصر و امروزی نای از قدرت نرم بوده که تأثیرات عمیقی را از بعد نظری و عملیاتی برجای گذاشته است (التیامی نیا و تقوائی نیا، ۱۳۹۵: ۱۷۲-۱۷۱) با این‌همه در زمینه تاریخچه قدرت نرم نخست باید اصطلاح قدرت نرم و مفهوم آن را از یکدیگر تفکیک نماییم. به طوریکه نتایج پژوهش‌های محققان حاکی از این دارد که اگر چه واژه قدرت نرم، واژه‌ای جدید در ادبیات سیاسی محسوب می‌شود؛ ولی تأمل پیرامون بعد نرم قدرت ریشه‌ای بس عمیق در سرزمین‌های با تاریخ باستانی دارد؛ چنانکه یکی از قدیمی‌ترین شواهد درباره وجود مفهوم و محتوی قدرت نرم به لائوتسه فیلسوف چینی و بنیان‌گذار اخلاق عملی تائو، معاصر کنفوسیوس برمی‌گردد (اسمعیلی، ۱۳۹۶: ۶۰)؛ (امام زاده فرد، ۱۳۸۹: ۱۴۵) از این‌رو مفهوم قدرت نرم نه تنها به دهه‌های اخیر و اندیشه‌های جوزف نای محدود نمی‌گردد بلکه می‌توان ردپای این مفهوم را از اعماق تاریخ یافت نمود. لذا باید پذیرفت که در گذشته هرچند از اصطلاح قدرت نرم استفاده نمی‌شده است لیکن در حوزه عملیاتی رهبران تا حدودی به آن پایبند بوده‌اند (اسمعیلی، ۱۳۹۶: ۶۱) به طوریکه نای نیز تلویحاً اشاره می‌کند که رهبران سیاسی از مدت‌ها پیش به قدرت برآمده از جاذبه پی برده بودند (نای، ۱۳۸۷: ۴۴). از این‌رو سیر تاریخی مفهوم قدرت نرم از اصطلاح آن کاملاً جداست. اما با توجه به اینکه نای واضع تئوریک اصطلاح قدرت نرم شناخته می‌شود بسیاری از انتقادات قدرت نرم متوجه این اندیشمند می‌باشد؛ چراکه نای به بسیاری از ابهامات پیرامون قدرت نرم بلاخص ماهیت آن پاسخ شفاف نداده است همین موضوع نیز دستاویزی جهت سردرگمی اندیشمندان شده که قدرت نرم مخلوق چه عنصر یا عناصری است؟ به همین منظور برخی از پژوهشگران از منابع معنوی یا نامحسوس به‌عنوان ویژگی متمایز قدرت نرم با سایر اشکال قدرت یاد می‌کنند و در مقابل گروهی دیگر بر ماهیت رفتاری قدرت نرم پافشاری دارند. اما برخلاف دیدگاه این دو طیف، به نظر می‌رسد در قدرت نرم جذابیت اصل اساسی است به طوریکه مبانی استعمال شده قدرت نرم به‌منظور دسترسی به هدف، از جذابیت در ذهن مخاطبان استفاده می‌کنند. با این حال این جذابیت ممکن است از محتوا و امکانات یک کشور یا سبک رفتاری آن نشأت گیرد. از این‌رو ماهیت قدرت نرم در انحصار منابع خاصی نیست؛ بلکه ارزش‌هایی که بتوانند تولید آرامش، احترام، اعتبار و در یک کلام جذابیت نمایند؛ تمایل به تولید قدرت نرم خواهند داشت. از طرف دیگر اگر تعریف به‌عمل آمده از سوی نگارندگان در این پژوهش ملاک و معیار قرار گیرد؛ عناصر قدرت نرم بر پایه ماهیت آن دست‌کم به محرک‌های جذاب، ابزار مسالمت‌آمیز ارتباطی، ذهنیت بازیگران، رفتار، آثار و حرکات بازیگران تحت اعمال قدرت محدود می‌گردند. مبتنی بر گزاره‌های فوق، قدرت نرم یکی از اشکال قدرت است که از طریق چشم‌اندازهای مختلف معرفت‌شناسی قابلیت بحث و پژوهش را داراست و نه تنها در فضای سیاست بین‌الملل، بلکه در عرصه‌های مختلف زندگی مرتباً در حال ظهور و بروز است. به عبارت دقیق‌تر خواه در تعاملات فردی باشد یا بین‌الملل، زمانی که شما دیگران را متقاعد می‌کنید که ایده‌ها و آنچه شما می‌خواهید را بپذیرند بدون اینکه از اجبار یا قوه قهریه استفاده کنید؛ در این صورت شما از قدرت نرم به کار گرفته‌اید (دهقانی فیروز آبادی و ذوالفقاری، ۱۳۹۳: ۸۲). اما باید تأکید داشت که قدرت نرم یک منظومه متشکل از اجزاء مرتبط و متقابل است که در صورتی به نحو صحیح اعمال می‌شود که این اجزا مبتنی بر ماهیت تعریف‌شده قدرت نرم، در راستای یک هدف واحد با یکدیگر همکاری نمایند.

بررسی و نقد مدل‌های سنجش قدرت نرم: از بدو معرفی قدرت نرم، کارشناسان علیرغم وجود مشکلات، با طراحی مدل‌های مختلف سطح کارایی و تأثیرگذاری قدرت نرم کشورها را مورد محاسبه و بررسی قرار داده‌اند. به همین

منظور در این بخش از پژوهش مطابق (جدول ۱)، مدل‌های مختلف سنجش قدرت نرم گردآوری و سپس به صورت خلاصه به نقد این مدل‌ها اشاره خواهد شد.

جدول ۱. مقایسه معیارهای مدل‌های سنجش قدرت نرم

عنوان پژوهش / گزارش / کتاب	نگارنده / نگارندگان	تعداد شاخص‌ها	تعداد متغیرهای عملیاتی	روش پژوهش	تعداد کشور مورد مطالعه
کتاب قدرت نرم	جوزف نای	۳ شاخص مفهومی	بیش از ۵۰ متغیر	استفاده از داده‌های عینی و نظرسنجی‌های عمومی	(ایالات متحده، شوروری، ژاپن، چین، و برخی از اعضای اتحادیه اروپا و...)
گزارش نمایه قدرت نرم	سودکوا یوشیوکی	۳ فاکتور و ۷ شاخص مفهومی	۳۹	استفاده از داده‌های عینی	۱۵
گزارش اندازه‌گیری قدرت نرم در شرق آسیا، مروری بر قدرت نرم شرق آسیا بر روی ابعاد عاطفی و هنجاری	بیونگ کیون چه و نای یانگ لی	۲ فاکتور و ۸ شاخص مفهومی	۱۳ سوال	روش سنجش افکار عمومی و تخصیص امتیاز برای هر سوال	۶
گزارش قدرت نرم در آسیا: نتایج یک نظر سنجی چند ملیتی در سال ۲۰۰۸ از افکار عمومی	دیوید شمبا و کریستوفر بی ویتنی	۵ شاخص مفهومی	۳۳ سوال	روش سنجش افکار عمومی و تخصیص امتیاز برای هر سوال	۴
گزارش ترغیب کنندگان جدید کلوری	جاناتان مک کلوری	۶ شاخص	۲۹	استفاده از داده‌های عینی و همچنین نظرسنجی افکار نخبگان	۲۶
گزارش چشم‌انداز جدید در رتبه‌بندی جهانی برای قدرت نرم	جاناتان مک کلوری	۵ فاکتور	۵۰	استفاده از داده‌های عینی و همچنین نظرسنجی افکار نخبگان	۴۰
گزارش نمایه قدرت نرم ۳۰ کلوری	جاناتان مک کلوری	۷ شاخص مفهومی	۷۵	استفاده از داده‌های عینی و همچنین نظرسنجی افکار عمومی	۳۰
گزارش بارومتر قدرت نرم ولز (سنجش قدرت نرم فراتر از دولت-ملت‌ها)	مک کلوری، لیزا کوه، کیت نیل و هنری گون	۷ شاخص مفهومی	۶۵	استفاده از داده‌های عینی و همچنین نظرسنجی	۱۰
گزارش شاخص حضور جهانی الکانو	مانوئل گارسیا و ایلینا آلبویه	۹ شاخص مفهومی	۱۱	استفاده از داده‌های عینی	۱۲۰
گزارش بازارهای نوظهور، ایندکس قدرت نرم	شرکت ارنست و یانگ، موسسه اسکول کوا	۳ شاخص مفهومی	۱۳	استفاده از داده‌های عینی	۲۰
پژوهش شاخص ارزیابی روبریک و و برای قدرت نرم	ایرین اس. وو	۴ شاخص مفهومی	۴	استفاده از داده‌های کمی	۲
گزارش شاخص جهانی قدرت نرم	موسسه فاینانس برند	۷ شاخص مفهومی	۳۰	نظرسنجی از افکار عمومی و نخبگان	۱۲۰

۱	استفاده از داده‌های عینی	۱۸	۱۰ شاخص مفهومی	حسین هرسیج، مجتبی تویسرکانی و لیلا جعفری	پژوهش ژئوپلیتیک قدرت نرم ایران
۲۴	نظرسنجی از نخبگان و اختصاص نمره با روش تاپسیس فازی	۷ سؤال	۷ شاخص کیفی	زهره پیشگاهی فرد، مصطفی فراهانی و عبدالمجید مبلغی	پژوهش مدل تصمیم‌گیری چند شاخصه فازی برای مقایسه قدرت نرم کشورها

منابع: (نای، ۱۳۸۷: ۱۷۹-۸۵)؛ (هرسیج و همکاران، ۱۳۸۸: ۲۶۰-۲۵۵)؛ (پیشگاهی فرد و همکاران، ۱۳۹۴: ۳۱-۱۷)؛ (Brand ؛ (Olivie & Molina , 2018)؛ (Ernst & Young Company, 2012)؛ (Wu, 2018)؛ (Finance Institute, 2022: 43 Hohn,)؛ (McClory, 2010: 8)؛ (McClory, 2012: 15)؛ (McClory, 2019)؛ (McClory et alia, 2018: 11-13)؛ (Kuen Jhee & Young Lee, 2008: 10-20)؛ (Whitney & Shambaugh, 2008: 36-40)؛ (2011:230).

به‌طور کلی بررسی صورت گرفته‌شده از مدل‌های فوق حاکی از این دارند که علیرغم تمایز در نقاط ضعف، اهم انتقادات به چند محور کلی قابل تفکیک می‌باشند از جمله: الف) اکثریت مدل‌ها فاقد پشتوانه نظری منسجم از تبیین مفهوم قدرت نرم و عناصر آن می‌باشند. ب) در بیشتر مدل‌ها، تعداد اندکی از کشورها مورد پایش قرار گرفته‌اند. پ) بیشتر مدل‌ها از متغیرهایی استفاده کرده بودند که فاقد داده معتبر و جهان‌شمول برای اکثریت کشورها می‌باشند. ت) در اکثریت مدل‌ها تعداد متغیرها و تعداد معیارهای ارزیابی چندان مناسب به نظر نمی‌رسند. ج) در بیشتر مدل‌ها، ابعاد و ظرفیت‌های مختلف قدرت نرم یک کشور به‌خوبی پوشش داده نشده‌اند. د) در بخشی از مدل‌ها، عمدتاً به متغیرهایی با کارکرد مثبت در قدرت نرم تمرکز شده است. ذ) در اکثریت مدل‌ها داده‌های عینی و معیارهای ذهنی از وزن و اهمیت یکسانی برخوردار می‌باشند (موسوی زارع، ۱۳۹۹: ۲۹۵).

محدودیت های اندازه گیری قدرت نرم: ادبیات شکل‌گرفته در خصوص سنجش قدرت نرم به‌شدت بحث‌برانگیز بوده و کمتر به اجماع علمی نائل آمده است. چنانچه برخی ادعا می‌کنند اندازه‌گیری قدرت نرم دچار مشکلات نظری مختلفی است؛ اما در مقابل گروهی دیگر ضمن نقد سنجش قدرت نرم، با ارائه راهکارهایی تلاش کرده‌اند به توسعه روش‌های اندازه‌گیری قدرت نرم نیز کمک نمایند. باین‌حال اگرچه می‌توان پذیرفت امکان اندازه‌گیری قدرت نرم نه به‌صورت خیلی دقیق در سطح کشورها وجود دارد؛ اما باید اقرار کرد که کلیه مدل‌های کنونی سنجش قدرت نرم از مشکلات مختلفی متأثر می‌باشند: اول مربوط به مفهوم قدرت نرم و دیگری در مورد عناصر قدرت نرم. از این‌رو در هر یک از آهنگ‌های اندازه‌گیری قدرت نرم نیز اختلاف نظر ادامه داشته است (Hun Yun, 2018: 1) به‌طوری‌که در مسیر اول از قدرت نرم به‌عنوان جذابیت یادشده است و تلاش شده از طریق درک ذهنی، اندازه‌گیری قدرت نرم انجام گیرد؛ این در حالی است که مدل‌های فوق عمیقاً در ارتباط با تعاریف عملیاتی قدرت نرم و حتی سنجش قدرت نرم دارای محدودیت و چالش می‌باشند. در مسیر دوم نیز اندیشمندان از منابع قدرت نرم به‌عنوان دارایی‌هایی که جاذبه را تولید می‌کنند؛ یاد می‌کنند. درواقع این طیف از متخصصان از طریق شاخص‌های عینی، ویژگی، رفتار و عملکرد یک کشور اندازه‌گیری می‌کنند. اما این گروه نیز در اینکه کدام شاخص‌ها به‌عنوان منابع قدرت نرم یا نتایج آن در نظر گرفته می‌شوند؛ اختلاف نظر دارند. بنابراین، هنوز این ابهام وجود دارد که مناسب‌ترین تعریف عملیاتی برای قدرت نرم چیست و ثانیاً کدام شاخص‌ها، معیارهای معتبری برای محاسبه قدرت نرم محسوب می‌شوند. از این‌رو اگر تعریف پیشنهادی این پژوهش برای قدرت نرم

ملاک قرار گیرد و از طرفی عناصر قدرت نرم دست‌کم به محرک‌های جذاب (منابع جذاب و رفتار مطلوب)، ابزار اعمال قدرت نرم، ذهنیت بازیگران و درنهایت رفتار، آثار و حرکات بازیگران تحت اعمال قدرت محدود گردد؛ می‌توان پذیرفت که در سطح بازیگری کشورها و در قلمرو جهان شمول تنها برخی از این عناصر بالاخص محرک‌های جذاب و افکار عمومی از پتانسیل مناسبی جهت اندازه‌گیری برخوردارند؛ بنابراین می‌توان با محوریت این عناصر، مدلی را در جهت سنجش قدرت نرم کشورها توسعه داد.

روش پژوهش

روش کلی پژوهش فوق به صورت توصیفی-تحلیلی بوده که با اتکا به داده‌های کتابخانه‌ای و میدانی نیز به رشته تحریر در آمده است؛ با این حال طراحی مدل سنجش قدرت نرم و اندازه‌گیری قدرت نرم کشورها در پیامد سلسله اقداماتی کسب شده است؛ از همین رو در این بخش تلاش شده است که جزئیات این اقدامات و مراحل به صورت خلاصه توضیح داده شوند. **شناخت منابع قدرت نرم کشورها:** ماهیت قدرت نرم حاکی از این دارد که جذابیت، اصل اساسی و افتراق‌انگیز قدرت نرم با سایر شیوه‌های اعمال قدرت محسوب می‌شود و از آنجایی که جذابیت بسته به شرایط و گفتمان‌های گوناگون از ثبات برخوردار نمی‌باشد (قنبرلو، ۱۳۹۰: ۱۸). لذا این شکل از قدرت در انحصار منابع خاصی قرار ندارد؛ بلکه هر منبع یا رفتاری که بتواند موجب جذابیت شود؛ تمایل به تولید قدرت نرم خواهد داشت (موسوی زارعتو همکاران، ۱۴۰۱: ۵۲) با این اوصاف در پژوهش کنونی جهت سهولت در شناخت ظرفیت قدرت نرم کشورها از مؤلفه‌های اقتصادی، سیاسی، علم و فناوری، نظامی، فرهنگی و جغرافیایی به عنوان منابع قدرت نرم یاد شده است؛ اما ذکر این نکته نیز ضروری است که طبقه‌بندی فوق یک امر قراردادی بوده و ممکن است گروهی دیگر از اندیشمندان در دیدگاه فوق تجدیدنظر کرده و بخش اجتماعی را نیز بر این فهرست بیفزایند و یا در عوض ممکن است بخش فرهنگی و علم و فناوری را همانند جوزف نای در یکدیگر ادغام نمایند.

تبیین مدل مفهومی سنجش قدرت نرم کشورها: در این مرحله با علم بر ماهیت قدرت نرم و محدودیت‌های اندازه‌گیری عناصر این قدرت، مدل اولیه سنجش قدرت نرم با محوریت کنش کشورها طراحی شد؛ که در یک نگاه کلی جزئیات این مدل عبارت است از:

الف) مدل پیشنهادی به صورت یک شاخص ترکیبی است که از حیث عناصر قدرت نرم به ظرفیت‌های کنشگر، یعنی محرک‌های جذاب (منابع جذاب و رفتار مطلوب) و ابزار قدرت نرم (ابزار ارتباطی) و نتایج و رفتار بازیگران هدف وابسته است؛ اما همه این عناصر، ذیل یک مفهوم تحت عنوان ظرفیت جای می‌گیرند. ب) دسته‌بندی ظرفیت‌ها و شاخص‌های مفهومی در مدل کنونی به صورت قراردادی و نسبی بوده است. پ) در مدل مذکور هر ظرفیت از چند شاخص و هر شاخص از تعدادی متغیر عملیاتی تشکیل شده است. ت) گردآوری متغیرها برای شاخص‌های مفهومی مبتنی بر تعدادی پیش شرط از جمله: کمی بودن متغیرها، وجود داده‌های معتبر و جهان شمول، تبعیت از هستی‌شناسی قدرت نرم و.. انجام شده است. ث) مبتنی بر پیش شرط‌های فوق حدود ۲۶۰ متغیر از طریق رجوع به مدل‌های مختلف سنجش قدرت نرم، ادبیات موجود قدرت نرم، استنباط نگارنده از ماهیت قدرت نرم و.. گردآوری شده است. ج) در مدل پیشنهادی هر یک از ظرفیت‌ها و شاخص‌ها به طور اختصاصی با وزن و اهمیت منحصر به فرد خود شناخته می‌شوند؛ که شیوه اختصاص وزن به ظرفیت‌ها و شاخص‌ها نیز به صورت رجوع به متخصصان از طریق پرسش‌نامه آنلاین بوده است. با این تفاسیر در یک نگاه کلی مدل مفهومی سنجش قدرت نرم کشورها به صورت (شکل ۱) می‌باشد.

شکل ۱. مدل مفهومی سنجش قدرت نرم

منبع: (یافته های پژوهش)

بررسی میزان اهمیت ظرفیت و شاخص های مفهومی مدل پیشنهادی: در مرحله بعد میزان اهمیت هر یک از ظرفیت ها و شاخص های مفهومی مدل سنجش قدرت نرم از دیدگاه متخصصان مورد بررسی قرار گرفت. در همین خصوص بنا به دلایلی از جمله: فراوانی بالای جامعه آماری پژوهش و گردآوری اطلاعات در سطح وسیع و.. از روش میدانی

و ابزار پرسش‌نامه کمک گرفته شد. به همین منظور در گام بعدی بامطالعه تجارب محققان مختلف، پرسش‌نامه‌ای مبتنی بر الگوی مفهومی سنجش قدرت نرم در قالب ۵۵ سؤال (از نوع سؤالات بسته و وزنی) به دو زبان فارسی و انگلیسی طراحی و به کمک نمونه‌گیری غیر تصادفی و هدفمند به بخشی از جامعه آماری یعنی (متخصصان حوزه قدرت نرم، برند ملی، قدرت ملی، دیپلماسی عمومی، دیپلماسی فرهنگی، دیپلماسی دفاعی، جنگ نرم و...) ارسال گردید.

ارسال پرسش‌نامه و بررسی پایایی و روایی آن: برخلاف ابزار استاندارد، ابزار محقق ساخته برای اینکه بتواند واقعیت پدیده مورد مطالعه را بسنجند و امکان تجزیه و تحلیل را بر اساس روش پیش‌بینی شده مقدور نمایند لازم است از نظر روایی و پایایی مورد بررسی قرار گیرند. به همین منظور معمولاً در ابزار پرسش‌نامه برای انجام صحت پایایی از روش محاسبه ضریب آلفای کرونباخ استفاده می‌شود (حافظ نیا، ۱۳۹۲: ۱۸۲). از همین رو بعد از دریافت ۲۰ پرسش‌نامه آزمون مزبور مورد آزمایش قرار گرفت که نتایج آن برای پرسش‌نامه‌های فارسی مقدار (۰,۹۵۲) و برای پرسش‌نامه‌های انگلیسی میزان (۰,۹۵۷) محاسبه شد. بنابراین، پایایی پرسش‌نامه مورد تأیید قرار گرفت. برای محاسبه روایی پرسش‌نامه نیز از آزمون روایی صوری استفاده شد که نتایج آن حاکی از تأیید روایی ابزار پرسش‌نامه داشت.

شکل ۲. توزیع فراوانی ملیت پاسخ دهندگان
منبع: (ترسیم از نگارندگان)

بعد از تأیید روایی و پایایی، پرسش‌نامه به بیش از ۵۵۰ نفر از جامعه آماری ارسال گردید؛ سپس با دریافت ۱۹۴ عدد پاسخ‌نامه از متخصصان ۳۳ کشور جهان، یافته‌های میدانی به کمک آمار توصیفی مورد تحلیل قرار گرفت که میزان اهمیت ظرفیت‌ها و شاخص‌های مفهومی قدرت نرم مطابق (جدول ۲) می‌باشند.

جدول ۲. میزان اهمیت ظرفیت‌ها و شاخص‌های مفهومی قدرت نرم

عنوان شاخص / ظرفیت	میزان اهمیت	عنوان شاخص / ظرفیت	میزان اهمیت	عنوان شاخص / ظرفیت	میزان اهمیت	عنوان شاخص / ظرفیت	میزان اهمیت	عنوان شاخص / ظرفیت	میزان اهمیت
اقتصادی	4.242	سیاسی	4.319	علم و فناوری	4.329	فرهنگی	4.469	نظامی	2.943
وضعیت عمومی اقتصادی	4.139	الگوی نظام سیاسی	4.149	خلاقیت و نوآوری	4.067	میراث فرهنگی و پیشینه تاریخی	3.896	مشارکت در امنیت جهانی	3.762
اعتبار سیستم اقتصادی کشور	4.123	شایستگی دولت/حکومت	4.195	تولید علم	4.082	افتخارات و میزبانی در مسابقات ورزشی	3.479	نمایش صلح‌آمیز اقتدار نظامی	3.376
توسعه اقتصادی	4.237	مشروعیت دولت/حکومت	4.201	دسترسی به نخبگان	3.969	افتخارات در حوزه موسیقی	3.35	همکاری‌های مسالمت‌آمیز نظامی	3.355
سرمایه‌گذاری خارجی	3.989	وضعیت نامناسب فساد	3.86	کیفیت مراکز آموزش عالی	4.438	توریسم و گردشگری	4.046		
مشارکت در بودجه سازمان و نهادهای بین‌المللی	3.623	وضعیت عدالت	4.087	برخوردارانی از مراکز فکری و تحقیقاتی	4.36	محبوبیت زبان ملی	4.01		
کمک‌ها و مساعدت‌های مالی	3.494	محبوبیت رهبران	4.19	وضعیت عمومی آموزش	4.164	قدرت فیلم و سینما	4.139		
میزبانی از شرکت‌های معتبر بین‌المللی	3.922	آزادی‌های سیاسی- اجتماعی	4.226	میزبانی از دانشمندان و محققان	4.17	قدرت رسانه و آژانس‌های خبری	4.345		
میزبانی از شهرهای مهم جهان	3.932	رفاه اجتماعی و توسعه همه‌جانبه	4.17	افتخارات علمی	3.922	سطح فرهنگ‌عامه	3.958		
		وضعیت مطلوب حقوق زنان	3.969	تحقیق و توسعه	4.262	تجارت فرهنگی	4.067		
		ثبات و امنیت جامعه	4.237	توان فناوری	4.242				
		تعهد دولت به محیط‌زیست	3.731	توسعه فناوری اطلاعات	4.231				
		سرمایه اجتماعی	4.092						
		دیپلماسی فعال و اعتبار دیپلماتیک	4.412						
		سیاست خارجی مسالمت‌آمیز	4.211						

منبع: (یافته‌های نگارندگان)

انتخاب روش محاسبه قدرت نرم: گام بعدی انتخاب یک فرمول مناسب برای سنجش قدرت نرم کشورها بود که در این خصوص از بین شیوه‌های مرسوم و مقبول به دلایلی از جمله سادگی در انجام محاسبات، عدم نیاز به فراگیری دانش تخصصی و یا به کارگیری نرم‌افزارهای پیشرفته و.. از روش ماتریسی استفاده شد.

مشخص کردن تعداد کشورهای مورد مطالعه: برای مشخص کردن تعداد کشورهای مورد مطالعه از معیارهایی همچون اهمیت سیاسی، شهرت نام کشور در اذهان عمومی، وجود داده‌های جهان‌شمول و معتبر، سهم کشور از تولید ناخالص ملی جهان و... کمک گرفته شد و نهایتاً ۱۶۰ کشور برای این منظور انتخاب شدند.

ورود اطلاعات گردآوری شده در جدول ماتریسی: با توجه به توضیحات ارائه شده در بخش تبیین مدل مفهومی سنجش قدرت نرم، نخست نام ۱۶۰ کشور منتخب جهان در داخل ردیف‌ها و ۲۶۰ متغیر و ۴۸ شاخص برگزیده شده نیز در داخل ستون‌های هر یک از ماتریس‌ها قرار گرفت. سپس اطلاعات ۲۶۰ متغیر برای ۱۶۰ کشور از طریق مراجعه به منابع معتبر گردآوری و ثبت گردید. پس از اتمام گردآوری اطلاعات، ۵۷ کشور به دلیل فقدان داده معتبر از لیست خروجی نهایی نتایج سنجش قدرت نرم حذف گردیدند به طوری که تعداد کشورهای تحت مطالعه در مجموع به ۱۰۳ کشور کاهش یافت. از طرف دیگر متغیرهای عملیاتی به دلیل جامع نبودن برای کشورهای تحت مطالعه حذف شدند؛ بر این اساس تعداد آنها نیز به ۲۴۵ متغیر تنزل پیدا کرد.

تبدیل مقادیر متغیرها به امتیاز با استفاده از روش‌های مختلف امتیازبندی: با توجه به اینکه ظرفیت‌های قدرت نرم از قلمروهای مختلفی نشأت می‌گیرند؛ دستیابی به الگوی کمی نیازمند هم‌تراز سازی متغیرها می‌باشد. از همین رو جهت استانداردسازی شیوه امتیازدهی به متغیرها، در پژوهش جاری به تناسب ماهیت و وضعیت هر متغیر، تجارب سایر مدل‌ها، نوع امتیازات هر متغیر و... از چهار روش رایج استفاده شده که در یک نگاه کلی این روش‌ها به صورت ذیل می‌باشند.

❖ روش سهم درصد: مبنای این روش در تعیین امتیاز متغیرها، سهم هر کشور از مجموع جهانی یا سهم آن از بین کشورهای تحت مطالعه می‌باشد در یک متغیر خاص می‌باشد (زرقانی، ۱۳۸۸: ۲۰۲). از این رو ابتدا مقدار کل متغیر در مقیاس جهانی و ... تعیین می‌شود؛ سپس نسبت درصد سهم هر کشور از مقدار کل جهانی و ... محاسبه می‌گردد (حافظ نیا، ۱۳۹۰: ۳۰۱).

❖ روش تعیین امتیاز متغیرها به صورت قراردادی: این روش بدین صورت است که در مورد متغیرهای مختلف با توجه به میانگین آن متغیر یک مبنای عددی در نظر گرفته می‌شود و سپس عدد بدست آمده از کشورها در مورد هر متغیر بر اساس آن ملاک مورد سنجش قرار می‌گیرد (زرقانی، ۱۳۸۸: ۲۰۴).

❖ استفاده از نمرات متغیرهای استخراج شده: از آنجایی که برخی از متغیرها خود حاصل یک کار علمی می‌باشند از این رو در این روش همان نمره در مورد متغیر مورد نظر به عنوان امتیاز کشورها در نظر گرفته می‌شود.

❖ روش شاخص سازی: در این روش برای تعیین اندازه یک متغیر، اندازه حداکثری و حداقلی آن را بدست می‌آورند و سپس با توجه به رقم مربوطه به هر کشور و بر اساس فرمول زیر امتیاز یک متغیر برای کشور مزبور محاسبه می‌شود.

$$z = \frac{x - \min(x)}{\max(x) - \min(x)}$$

رابطه (۱)

که در آن (Z) اندازه نهایی شاخص است. (X) بیانگر اندازه واقعی آن متغیر برای کشور مزبور است (Max(x)) معادل حداکثر اندازه یک متغیر خاص در بین کشورهای جهان و (Min(x)) معادل کمترین اندازه یک متغیر خاص در بین کشورهای جهان می‌باشد. اما با توجه به حجم بالای متغیرها و از طرفی محدودیت دستورالعمل تعداد صفحات پژوهش، در این بخش تنها به شیوه امتیازی متغیرهای ظرفیت نظامی به‌عنوان منتخب اشاره شده است.^۱

جدول ۳. متغیرهای انتخابی ظرفیت نظامی قدرت نرم و شیوه امتیازدهی به آنها

عنوان شاخص	عنوان متغیر	روش مورد استفاده جهت امتیازدهی
مشارکت در امنیت جهانی	میزان مشارکت نیروهای مسلح یک کشور در مأموریت‌های حفظ صلح سازمان ملل	روش شاخص سازی
نمایش صلح‌آمیز اقتدار نظامی	تعداد مدال ارتش یک کشور در مسابقات ارتش‌های جهان (سیزم)	روش شاخص سازی
همکاری‌های مسالمت‌آمیز نظامی	سهم هر کشور از بین ۱۰۰ شرکت برتر صنایع دفاعی جهان	روش سهم درصدی
	تعداد برپایی نمایشگاه تجهیزات دفاعی توسط هر کشور	روش سهم درصدی
	تعداد میزبانی یک کشور از کل ادوار مسابقات المپیک نظامیان جهان	امتیاز قراردادی
	تعداد میزبانی یک کشور از سمپوزیسم‌های علمی بین ارتش‌های جهان	روش سهم درصدی

منبع: (نگارندگان)

نرمال سازی داده‌ها: در گام بعد، امتیازات کسب‌شده از متغیرها نرمال سازی شدند به‌عبارت‌دیگر از آنجایی که امتیازهای دریافتی متغیرها در بازه‌های گوناگون قرار داشتند؛ برای مقایسه باید مجدداً امتیازات هر متغیر در یک رنج مساوی نسبت به یکدیگر تنظیم می‌شدند تا اصطلاحاً هم‌وزن شوند؛ که برای این مقصود از روش مینیمم-ماکزیمم استفاده شد.

محاسبه پایانی قدرت نرم: روش کلی برای اندازه‌گیری قدرت نرم بدین‌صورت بود که نخست با جمع جبری امتیازات متغیرهای یک شاخص، نمره شاخص محاسبه می‌شود. سپس با جمع نمره شاخص‌ها، نمره نهایی یک ظرفیت تعیین می‌شود که البته در این قسمت ضریب اهمیت هر یک از شاخص‌های مفهومی در نمره نهایی یک ظرفیت تأثیرگذار است و در پایان با جمع نمرات ظرفیت‌ها، نمره نهایی قدرت نرم کسب می‌شود. در این بخش نیز لازم به ذکر است هر یک ظرفیت‌ها از ضریب اختصاصی برخوردارند که پس از تأثیر آن‌ها، نمره پایانی قدرت نرم محاسبه می‌شود. با این اوصاف علاوه بر جمع جبری متغیرهای هر شاخص، ضریب شاخص‌ها و ضریب ظرفیت‌ها در نمره نهایی قدرت نرم یک کشور تأثیرگذار است. در همین راستا به‌طور مثال جهت محاسبه قدرت نرم در بخش ظرفیت نظامی و کل ظرفیت‌ها، فرمول خطی ساده آن به‌صورت زیر می‌باشد.

$$NSP = ((PGS) * 3.762 + (MMAC + WDI) * 3.376 + (DEE + WMO + SAW) * 3.355)$$

رابطه (۲)

^۱ برای اطلاعات بیشتر در خصوص تعداد متغیرها، اسامی و شیوه امتیازدهی به کلیه متغیرها و.. رجوع کنید به: موسوی زارع، سید جواد. (۱۳۹۹). ارزیابی متغیرهای مؤثر بر قدرت نرم و طراحی مدل‌های سنجش قدرت نرم کشورها، رساله دکتری، گروه جغرافیا. دانشکده ادبیات و علوم انسانی. دانشگاه فردوسی مشهد.

$$SP=(NSP*2.943) + (CSP*4.469) + (PSP*4.319) + (SSP*4.329) + (ESP*4.242) + (GSP*3.319)$$

رابطه (۳)

جدول ۴. متغیرهای قدرت نرم و علامت اختصاری آنها

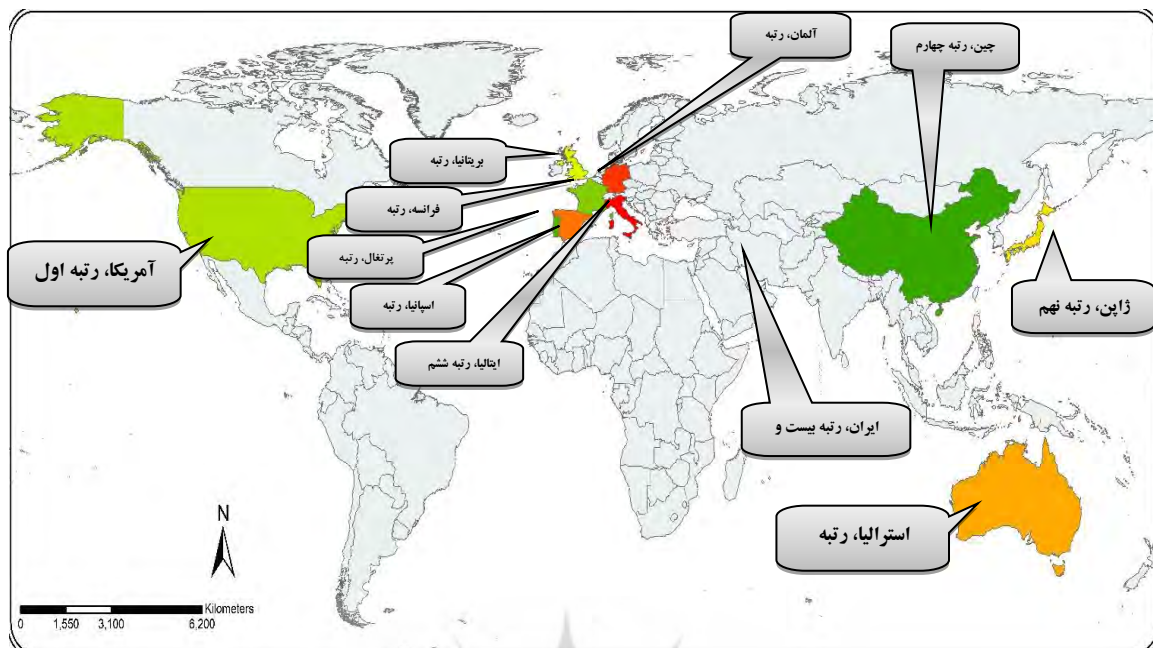
علامت اختصاری	نام متغیر
SP	قدرت نرم
NSP	قدرت نرم نظامی
PGS	میزان مشارکت نیروهای مسلح یک کشور در مأموریت‌های حفظ صلح سازمان ملل
MMAC	تعداد مدال کسب‌شده توسط نظامیان یک کشور در مسابقات ارتش‌های جهان
WDI	سهم هر کشور از بین ۱۰۰ شرکت برتر صنایع دفاعی جهان
DEE	سهم کشور در برگزاری نمایشگاه تجهیزات دفاعی
WMO	میزبانی یک کشور از مسابقات المپیک نظامیان جهان
SAW	میزبانی یک کشور از سمپوزیم‌های علمی بین ارتش‌های جهان
CSP	نمره نهایی در قدرت نرم فرهنگی
SSP	نمره نهایی در قدرت نرم علم و فناوری
PSP	نمره نهایی در قدرت نرم سیاسی
ESP	نمره نهایی در قدرت نرم اقتصادی
GSP	نمره نهایی در قدرت نرم جغرافیایی

منبع: (یافته‌های پژوهش)

بحث و یافته‌ها

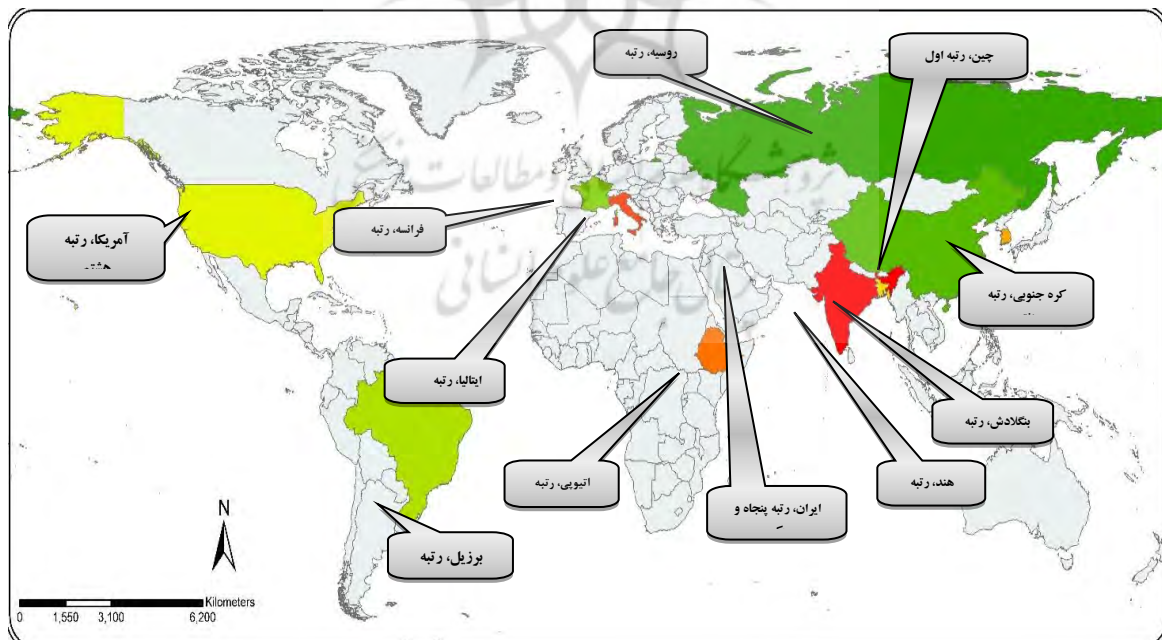
رتبه‌بندی قدرت نرم کشورها در مؤلفه‌های نشش‌گانه

رتبه‌بندی قدرت نرم کشورها بر مبنای ظرفیت فرهنگی: نتایج کسب‌شده از ظرفیت فرهنگی قدرت نرم به کمک ۹ شاخص و ۴۲ متغیر حاکی از این دارد که در بین ۱۱۷ کشور، ایالات متحده آمریکا در رتبه نخست جهان قرار گرفته و پس از آن کشورهای بریتانیا و فرانسه به ترتیب در مکان‌های دوم و سوم قرار دارند. همچنین ایران نیز با اختلاف بسیار اندکی نسب به کره جنوبی در پله ۲۱ جهان قرار گرفته است (رجوع به شکل ۳). در خصوص جایگاه آمریکا در قدرت نرم فرهنگی باید اذعان کرد که موفقیت این کشور مرهون عوامل متعددی از جمله: افتخارات متعدد ورزشکاران آمریکایی در رقابت‌های المپیک و جهانی، گرفتن میزبانی مسابقات معتبر ورزشی از جمله مسابقات جام جهانی فوتبال در سال ۲۰۲۶، برخورداری از امپراطوری رسانه‌ای با حضور خبرگزاری‌های چون آسوشیتدپرس، فاکس نیوز، سی‌ان‌ان و... وجود هنرمندان محبوب موسیقی پاپ جهان، قدرت اغراق برانگیز هالیوود و جاذبه‌های گردشگری و... است.

شکل ۳. ده کشور نخست جهان در ظرفیت فرهنگی قدرت نرم
منبع: (ترسیم از نگارندگان)

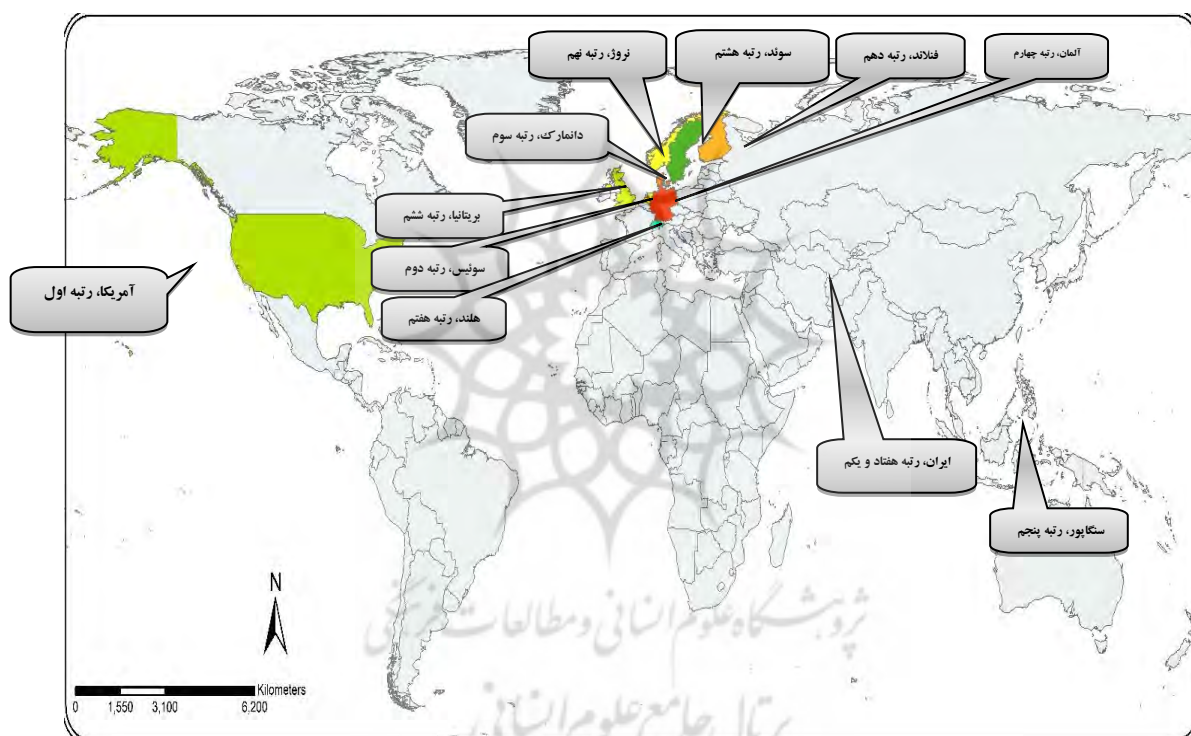
رتبه‌بندی قدرت نرم کشورها بر مبنای ظرفیت نظامی:

شکل ۴. ده کشور نخست جهان در ظرفیت نظامی قدرت نرم
منبع: (ترسیم از نگارندگان)

نتایج کسب‌شده از ظرفیت نظامی قدرت نرم به کمک ۳ شاخص و ۶ متغیر بیانگر این می‌باشد که در بین ۱۳۵ کشور، چین با اختلاف قابل‌توجه در رتبه نخست قرار دارد و پس‌از آن روسیه و هند به ترتیب در جایگاه دوم و سوم قرار گرفته‌اند. همچنین ایران نیز در قدرت نرم نظامی در جایگاه ۵۱ جهان قرار گرفته است (شکل ۴). اما حضور چین در جایگاه نخست قدرت نرم نظامی با کمک سیاست‌های مسالمت‌آمیز و دوراندیشانه نیروهای مسلح این کشور تحقق‌یافته است؛ به‌طوری‌که چین تاکنون تلاش کرده است برخلاف سیاست‌های ایالات‌متحده در عین اقتدار نظامی، ارتش و قوای نیروهای مسلح خود را از درگیری، تنش و منازعات دورنگه دارد و اختلافات را در پیرو مذاکرات صلح‌آمیز تعقیب کند. ضمن اینکه چین با گرفتن میزبانی مسابقات ورزشی نیروهای مسلح جهان و حضور فعال در همایش و اجلاس‌های علمی- نظامی در تلاش است خود را به‌عنوان محور همکاری‌های صلح‌آمیز نظامی جهان معرفی نماید.

رتبه‌بندی قدرت نرم کشورها بر مبنای ظرفیت علم و فناوری:

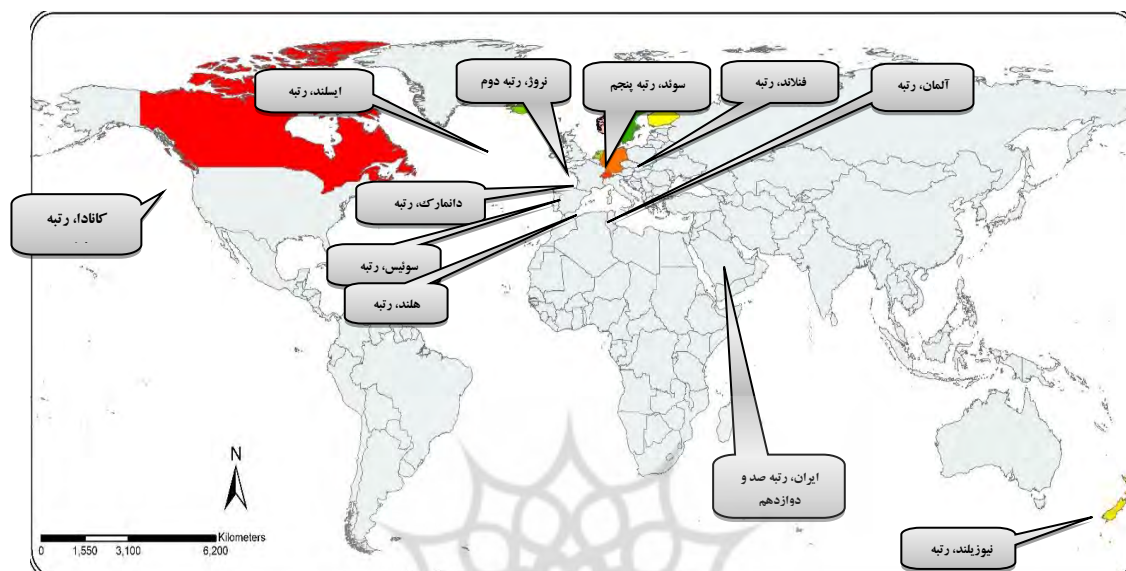

شکل ۵. ده کشور نخست جهان در ظرفیت علم و فناوری قدرت نرم

منبع: (ترسیم از نگارندگان)

اما نتایج کسب‌شده از ظرفیت علم و فناوری قدرت نرم به کمک ۱۱ شاخص و ۴۶ متغیر بیانگر این هست که در بین ۱۱۱ کشور، آمریکا با اختلاف قابل‌توجه نسبت به کشور دوم و سایر کشورها در جایگاه نخست جهان قرار دارد و پس‌از آن کشورهای سوئیس و دانمارک جای گرفته‌اند. همچنین ایران نیز در قدرت نرم علم و فناوری در جایگاه ۷۱ جهان قرار گرفته است (شکل ۵). در همین خصوص باید اذعان کرد از نگاه عموم اندیشمندان علم و فناوری نه‌تنها مهم‌ترین منبع قدرت محسوب می‌شود؛ بلکه بر نحوه استفاده سایر اشکال قدرت بالاخص قدرت نرم نیز تأثیرگذار است (موسوی زارع و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۳۴-۱۳۳). این جایگاه خطیر نیز موجب شده که اکثریت کشورها بالاخص ایالات‌متحده سرمایه‌گذاری عظیمی را در علم و فناوری صورت دهند و سیاست‌های قدرت نرم خود را با تمرکز بر این ظرفیت جامعه عمل ببوشانند.

چنانکه یکه‌تازی آمریکا در هندسه جهانی قدرت تا حدودی زیادی مرهون موفقیت چشمگیر این کشور در حوزه علم و فناوری است.

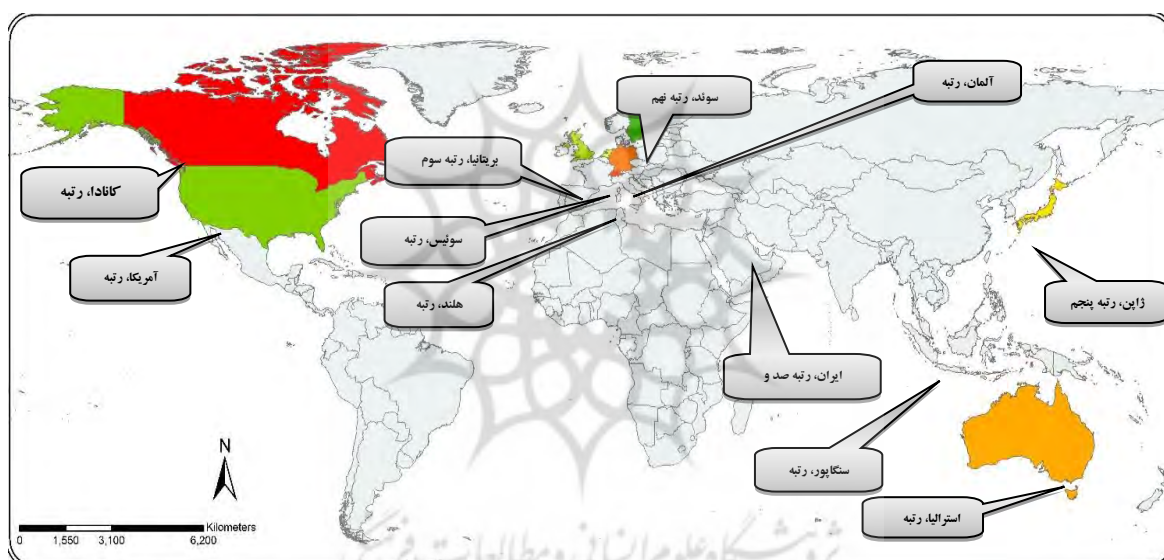

شکل ۶. ده کشور نخست جهان در ظرفیت سیاسی قدرت نرم
منبع: (ترسیم از نگارندگان)

رتبه‌بندی قدرت نرم کشورها بر مبنای ظرفیت سیاسی: در خصوص ظرفیت سیاسی قدرت نرم نیز نتایج کسب‌شده به کمک ۱۴ شاخص و ۹۵ متغیر حاکی از این دارند که در بین ۱۱۵ کشور، دانمارک با اختلاف کمی در رتبه نخست جهان قرار گرفته است و پس از آن کشورهای نروژ و سوئیس به ترتیب در جایگاه دوم و سوم قرار دارند. اما در قدرت نرم سیاسی برخلاف ظرفیت‌های قبلی، آمریکا در جایگاه ۲۰ جهان قرار گرفته است که این موقعیت نیز بازتاب عملکرد ضعیف این کشور بالاخص در معیارهایی چون سیاست خارجی، الگوی نظام سیاسی، تعهد به محیط‌زیست، مشروعیت دولت/ حکومت می‌باشد؛ ایران نیز در قدرت نرم سیاسی تقریباً در قعر جدول و در جایگاه ۱۱۲ جهان قرار گرفته است. اما در زمینه نتایج ظرفیت سیاسی باید عنوان کرد که علیرغم حضور دانمارک در جایگاه نخست، کشورهای نروژ، سوئیس و فنلاند با اختلاف بسیار کمی بعد از این کشور قرار دارند. همچنین از نکات قابل توجه دیگر در این خصوص، استقرار کشورهای منطقه اسکاندیناوی از رتبه اول تا پنجم قدرت نرم سیاسی می‌باشد. در واقع کشورهای که در حدود هزار سال پیش در قالب دریانوردان وایکینگ، با قتل و غارت موجب وحشت بخش بزرگی از جامعه اروپا شده بودند. اکنون به پیشرفت‌های بزرگی نائل آمده‌اند؛ چنانکه در خصوص آزادی‌های سیاسی و اجتماعی به‌عنوان آزادترین کشورهای جهان تلقی می‌شوند. در خصوص توجه به معیارهای محیط‌زیست در استانداردهای بالایی قرار دارند. در ارتباط با ثبات و امنیت، جامعه آنها کم‌ترین میزان تهدید را احساس می‌کنند. در ارتباط با شاخص‌های رفاه اجتماعی در وضعیت بسیار مناسبی قرار دارند. در خصوص برخورداری از سرمایه اجتماعی جزو غنی‌ترین کشورها محسوب می‌شوند. در زمینه شایستگی دولت/حکومت به لطف سیستم توزیع قدرت مناسب، تنظیم دقیق قانون اساسی، وجود احزاب رقابتی و.. از کارآمدترین دولت‌ها سود می‌جویند. در ارتباط با مسائل و حقوق زنان، نسبت به اکثریت کشورها، اقدامات مثبتی را انجام داده‌اند. در

خصوص کنترل فساد نیز از جایگاه مناسبی برخوردارند؛ چنانکه کشورهای فوق از پایین‌ترین وضعیت فساد برخوردارند و در خصوص وضعیت عدالت و معیارهایی چون استقلال سیستم قضایی، توزیع عادلانه منابع، حاکمیت قانون و سایر موارد، الگوی سایر کشورها تلقی می‌شوند (شکل ۶).

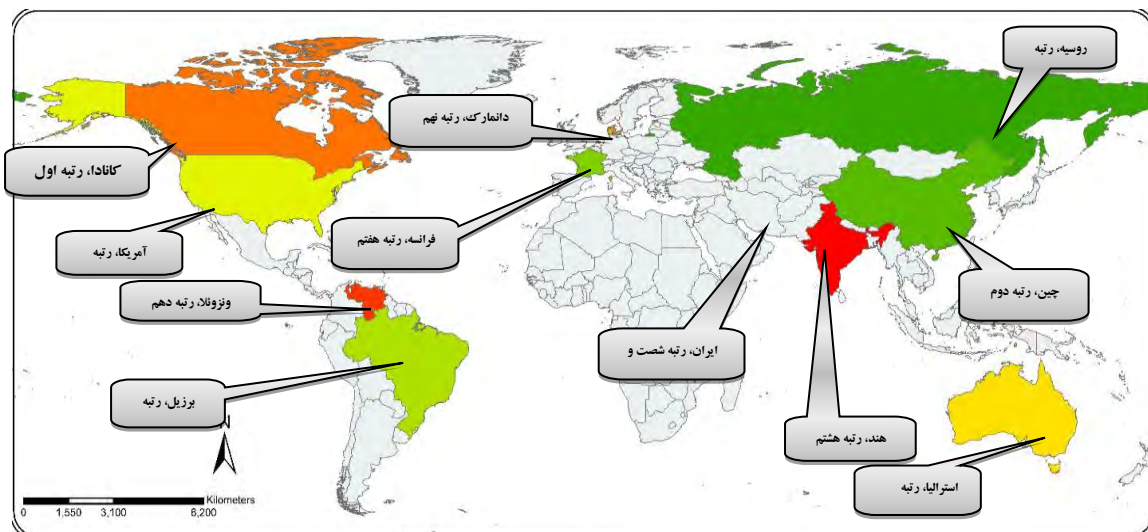
رتبه‌بندی قدرت نرم کشورها بر مبنای ظرفیت اقتصادی: اما نتایج کسب‌شده از ظرفیت اقتصادی قدرت نرم به کمک ۸ شاخص و ۴۳ متغیر بیانگر این می‌باشد که در بین ۱۵۴ کشور، آمریکا با اختلاف قابل توجه نسبت به سایر رقبای در جایگاه نخست جهان قرار دارد و پس‌از آن به ترتیب کشورهای آلمان و بریتانیا در جایگاه دوم و سوم قرار دارند. همچنین ایران نیز در قدرت نرم اقتصادی در جایگاه ۱۱۱ جهان قرار گرفته است. اما به‌طور کلی حضور مقتدر آمریکا در جایگاه نخست این ظرفیت به پشوانه عوامل متعددی از جمله حضور کمپانی مهم جهان، سرمایه‌گذاری خارجی قابل توجه، اعتبار سیستم اقتصادی بالا، وضعیت عمومی اقتصادی مناسب، میزبانی از شهرهای پویای جهان، مشارکت قابل توجه در خصوص کمک‌های بشردوستانه و کمک‌های این کشور به مراکز و نهادهای بین‌المللی کسب‌شده است (رجوع به شکل ۷).

شکل ۷. ده کشور نخست جهان در ظرفیت اقتصادی قدرت نرم

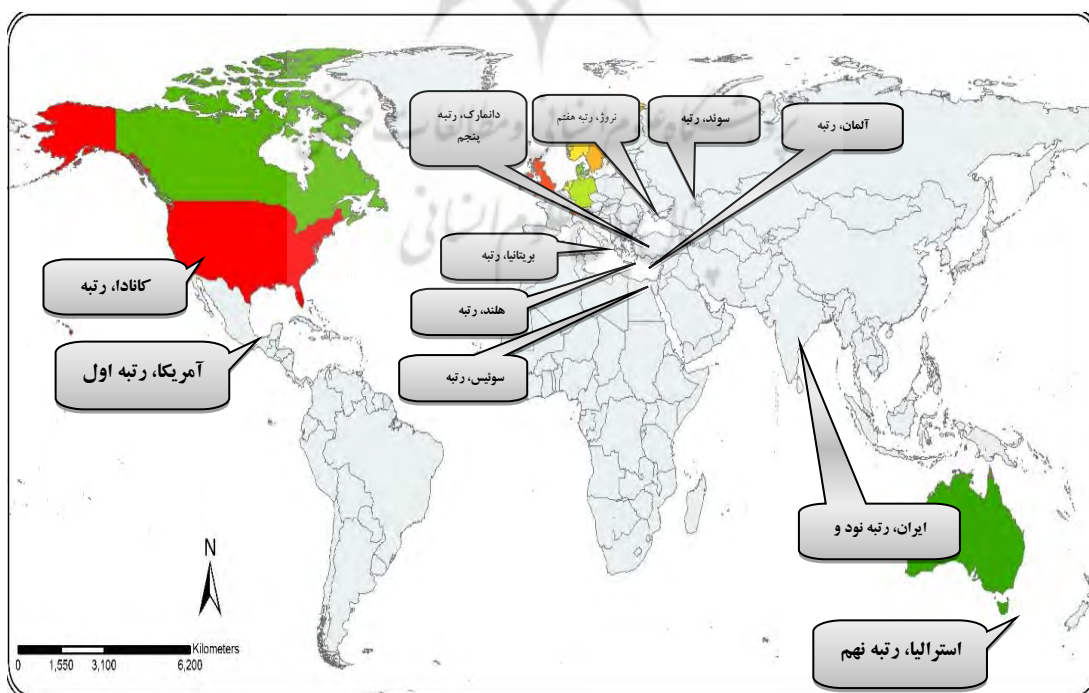
منبع: (ترسیم از نگارندگان)

رتبه‌بندی قدرت نرم کشورها بر مبنای ظرفیت جغرافیایی: اما نتایج ارزیابی ظرفیت جغرافیایی قدرت نرم به کمک ۳ شاخص و ۱۳ متغیر حاکی از این دارد که در بین ۱۴۹ کشور، کانادا جایگاه نخست جهان را تصاحب کرده و پس‌از آن با اختلاف بسیار اندکی کشورهای چین و روسیه به ترتیب در جایگاه دوم و سوم قرار گرفته‌اند. همچنین ایران نیز در قدرت نرم جغرافیایی در جایگاه ۶۲ جهان قرار گرفته است. با این وجود جایگاه کانادا به‌عنوان کشور نخست در این بخش از قدرت نرم بسیار متزلزل است و شش کشور (کانادا، چین، روسیه، آمریکا، استرالیا و برزیل) نه تنها از امتیازات نزدیک به همی برخوردارند بلکه خود را از سایر کشورها جدا کرده‌اند؛ چنانکه اختلاف امتیاز برزیل به‌عنوان جایگاه ششم جهان با کانادا تنها ۱۰ امتیاز می‌باشد از این رو انتظار می‌رود که در سالیان آتی بالاخص در رتبه‌بندی بالای جدول تغییراتی صورت گیرد (شکل ۸).

شکل ۸. ده کشور نخست جهان در ظرفیت جغرافیایی قدرت نرم
منبع: (ترسیم از نگارندگان)

رتبه‌بندی نهایی قدرت نرم کشورها در مجموع ظرفیت‌های شش‌گانه: اما مجموع نتایج قدرت نرم در ۶ ظرفیت، ۴۸ شاخص و ۲۴۵ متغیر حاکی از این دارند که در بین ۱۰۳ کشور، جایگاه اول تا دهم به ترتیب به کشورهای آمریکا، آلمان، بریتانیا، سوئیس، دانمارک، سوئد، نروژ، هلند، استرالیا و کانادا اختصاص یافته است. همچنین ۱۰ جایگاه آخر این رتبه‌بندی به ترتیب به کشورهای الجزایر، ماداگاسکار، ساحل‌عاج، اوگاندا، پاکستان، نیجریه، اتیوپی، موزامبیک، مالی و زیمبابوه تعلق گرفته است. ایران نیز در سلسله‌مراتب قدرت نرم در جایگاه ۹۲ جهان قرار گرفته است (شکل ۹).

شکل ۹. ده کشور نخست جهان در قدرت نرم
منبع: (ترسیم از نگارندگان)

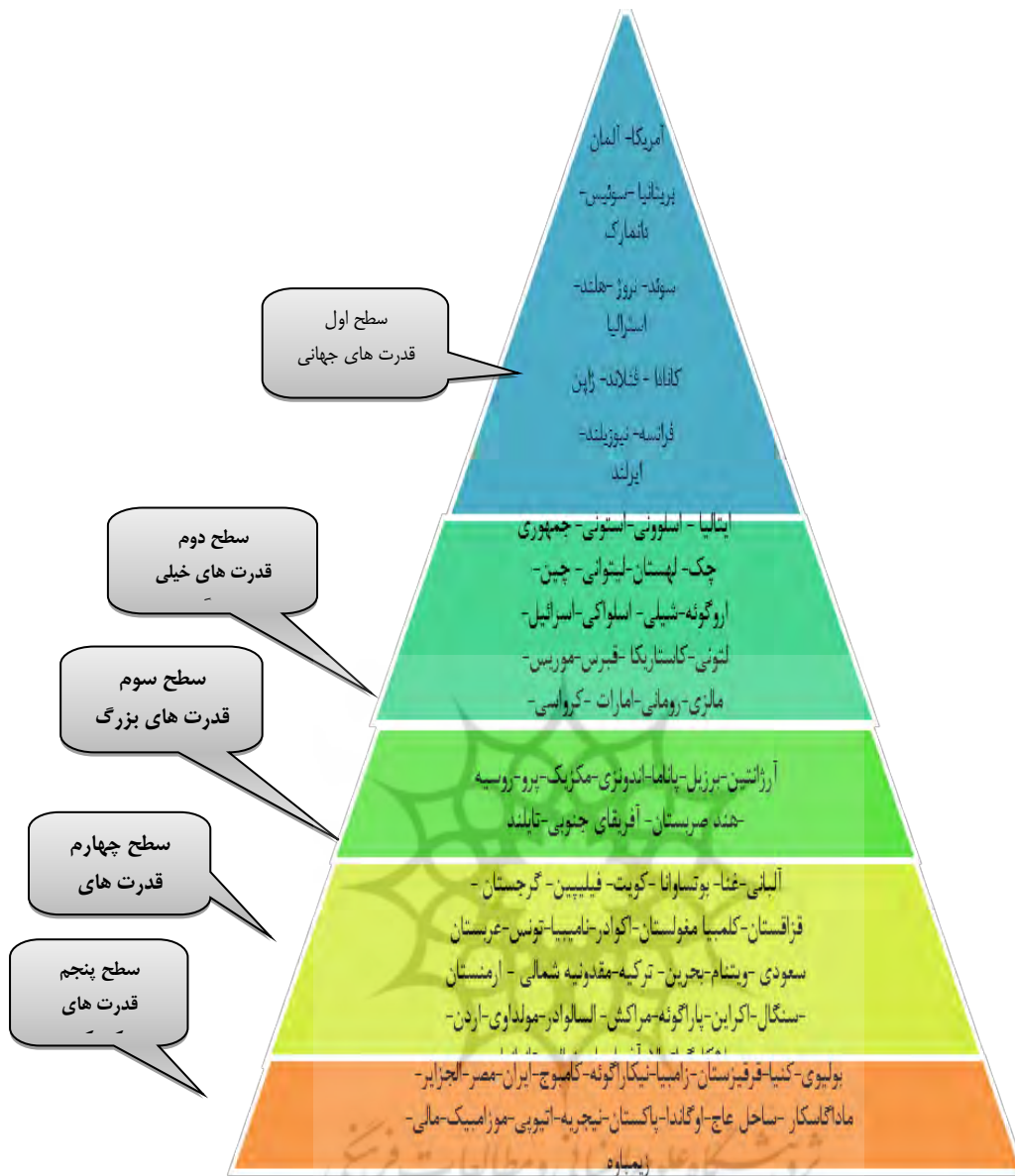
ساختار ژئوپلیتیک جهان با محوریت قدرت نرم: یافته‌ها حاکی از این دارد که اکثریت پژوهشگران از جمله متخصصان جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک از الگوهای سطح‌بندی برای ترسیم ساختار ژئوپلیتیک جهانی استفاده نموده‌اند؛ ضمن اینکه در این مدل‌ها، قدرت ملی، معیار اصلی تفکیک کشورها محسوب می‌شود. در همین راستا بخشی از این رویکرد ها به صورت (جدول ۵) می‌باشند.

جدول ۵. انواع الگوهای سطح‌بندی قدرت در نزد اندیشمندان

عنوان اندیشمند / موسسه	الگوی سطح‌بندی
کوهن	۳ سطح (قدرت جهانی، قدرت منطقه‌ای، قدرت محلی)
بوزان	۳ سطح (ابرقدرت، قدرت بزرگ، قدرت منطقه‌ای)
مویر	۵ سطح (ابرقدرت، نزدیک به ابرقدرت، قدرت بزرگ، قدرت متوسط، قدرت کوچک)
موسسه لای	۴ سطح (ابرقدرت، قدرت بزرگ، قدرت متوسط، قدرت کوچک)
قنبرلو	۴ سطح (ابرقدرت، قدرت بزرگ، قدرت متوسط و قدرت منطقه‌ای)
سیف زاده	۷ سطح (فوق قدرت، ابرقدرت، قدرت بزرگ، قدرت متوسط، قدرت کوچک، ریز قدرت، دولت‌های فروپاشیده)
حافظ نیا	۶ سطح (قدرت فراکروی، قدرت جهانی، قدرت منطقه‌ای، قدرت محلی، قدرت کشوری، قدرت ضعیف شده)

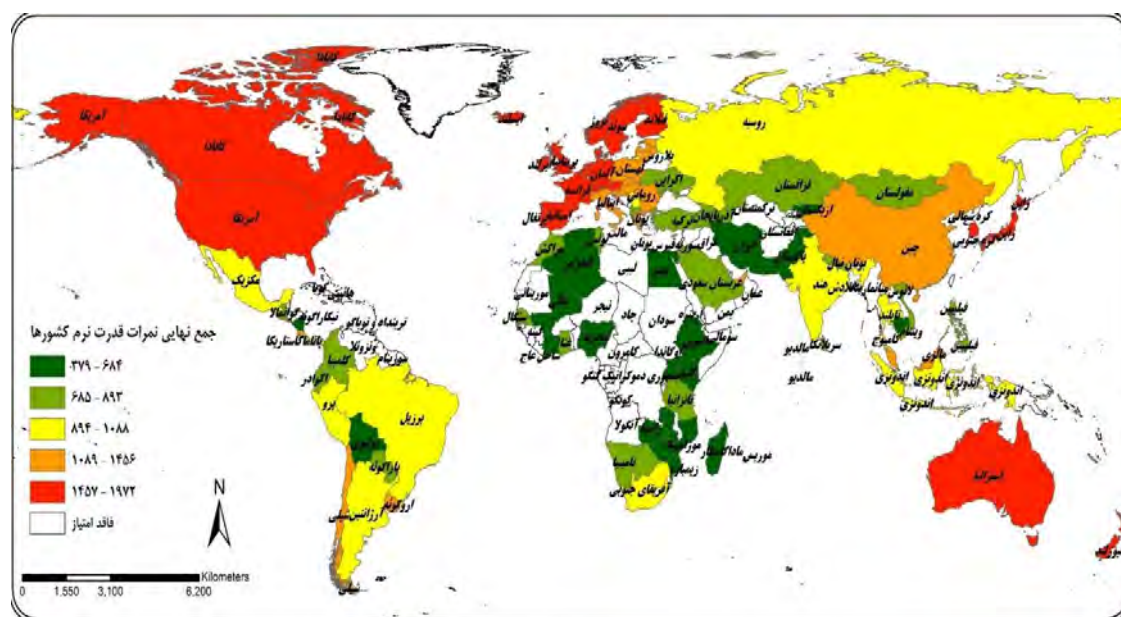
منبع: (موسوی زارع، ۱۳۹۹: ۳۷۹-۳۷۷)

مطابق (جدول ۵)، مروری بر دیدگاه هر یک از اندیشمندان حاکی از این دارد؛ نه تنها هیچ تعریف مورد توافق از ویژگی‌ها و سطح‌بندی قدرت بین اندیشمندان وجود ندارد؛ بلکه این گونه طبقه‌بندی‌ها اغلب متأثر از رویکرد ذهنی کارشناسان بوده است. با این وجود در این پژوهش تلاش شده است ضمن تبعیت نسبی از الگوهای فوق، ابتکاری خلاقانه صورت گیرد. به طوریکه نخست همانند الگوی ریچارد مویر برای قدرت نرم کشورها، پنج سطح در نظر گرفته شد. پس از آن قدرت نرم کشورها به کمک شش روش طبقه‌بندی شامل: شکست طبیعی، فاصله هندسی، فرمول چارک، انحراف معیار، فاصله برابر و قراردادی در پنج سطح (قدرت جهانی، قدرت‌های خیلی بزرگ، قدرت بزرگ، متوسط و کوچک) مورد آزمون قرار گرفت. در گام بعدی از بین روش‌های مذکور، شیوه شکست طبیعی با توجه به وجود مزایای آن یعنی به حداقل رساندن اختلاف بین داده‌ها در هر طبقه و به حداکثر رساندن اختلاف بین طبقات، انتخاب و به کمک نرم‌افزار GIS ساختار ژئوپلیتیک جهان با محوریت قدرت نرم مطابق (شکل ۹ و ۳) ترسیم گشت.

شکل ۱۰. ساختار ژئوپلیتیک جهان با محوریت قدرت نرم

منبع: (ترسیم از نگارندگان)

شکل ۱۱. طبقه‌بندی قدرت نرم کشورهای جهان
منبع: (ترسیم از نگارندگان)

نتیجه‌گیری

آگاهی از موقعیت یک کشور در سلسله‌مراتب قدرت نرم و ساختار ژئوپلیتیک جهانی را می‌توان هدف عمومی ارزیابی کرد که تمامی بازیگران به اقتضای طبع و ماهیت خویش در پی آن می‌باشند. در همین راستا این فرضیه وجود داشت که ساختار ژئوپلیتیک جهان به واسطه ظهور مفهوم قدرت نرم، دستخوش تغییر و تحولاتی قرار گرفته است. بنا به همین ضرورت، شناخت ساختار ژئوپلیتیک جهانی با محوریت قدرت نرم در پژوهش کنونی موضوعیت پیدا کرد. از همین رو در گام ابتدایی با توجه به ضعف مدل‌های کنونی سنجش قدرت نرم از یک سو و با علم بر ماهیت قدرت نرم و محدودیت‌های اندازه‌گیری عناصر این قدرت، مدل مفهومی سنجش قدرت نرم در قالب شش مؤلفه (سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، علم و فناوری، نظامی و جغرافیایی)، ۴۸ شاخص مفهومی و ۲۶۰ متغیر عملیاتی طراحی گردید. سپس با توجه به اینکه ظرفیت قدرت نرم کشورها از دیدگاه محققان مختلف از جایگاه یکسانی برخوردار نبودند؛ میزان اهمیت هر یک از ظرفیت‌ها و شاخص‌های مفهومی قدرت نرم به کمک پرسش‌نامه آنلاین و توسط ۱۹۴ نفر از متخصصان حوزه قدرت نرم از ۳۳ کشور جهان تعیین گردید. سپس از میان شیوه‌های رایج اندازه‌گیری قدرت، روش سنجش ماتریسی برگزیده شد. در گام بعدی بر اساس تعدادی پیش‌شرط از جمله وجود داده‌های معتبر و جهان‌شمول و... تعداد ۱۶۰ کشور گزینش شدند. در مرحله بعد با رجوع به بانک‌های اطلاعاتی و اسناد معتبر و.. مقدار داده‌های هر یک از ۲۶۰ متغیر برای ۱۶۰ کشور جهان استخراج گردید؛ در این مرحله، ۵۷ کشور به دلیل فقدان داده‌های معتبر در برخی از شاخص‌ها و متغیرها حذف شدند؛ همچنین ۱۵ متغیر نیز به دلیل عدم ویژگی جهان‌شمول کنار گذاشته شدند. از این‌رو تعداد کشورها تحت مطالعه به ۱۰۳ کشور و تعداد متغیرها به ۲۴۵ عدد تنزل یافت. در گام بعدی به کمک چهار روش رایج اعم از سهم درصد، روش قراردادی، استفاده از نمرات متغیرهای استخراج‌شده و شاخص‌سازی مقادیر متغیرها به امتیاز تبدیل شدند؛ سپس امتیازات کسب‌شده برای تمام متغیرها به کمک روش مینیمم-ماکزیمم در یک رنج یکسان قرار گرفتند. پس از طی کردن مراحل فوق، قدرت نرم کشورها بر اساس روش ماتریسی محاسبه گردید. در مرحله پایانی نیز ضمن تبعیت نسبی از الگوهای متخصصان جغرافیایی

سیاسی، ابتکاری خلاقانه صورت گرفت و ساختار ژئوپلیتیک جهان با محوریت قدرت نرم ترسیم شد. در همین راستا نخست همانند الگوی ریچارد مویر، برای قدرت نرم کشورها، پنج سطح در نظر گرفته شد. پس از آن طبقه‌بندی قدرت نرم کشورها به کمک شش روش آماری یعنی شکست طبیعی، فاصله هندسی، فرمول چارک، انحراف معیار، فاصله برابر و قراردادی در پنج سطح (قدرت جهانی، قدرت‌های خیلی بزرگ، قدرت بزرگ، متوسط و کوچک) مورد آزمون و تجزیه و تحلیل قرار گرفت. سپس از بین روش‌های مزبور، شیوه شکست طبیعی مبتنی بر تعدادی مزایا انتخاب و قدرت نرم کشورها مبتنی بر این روش در پنج سطح تفکیک شدند. در همین خصوص نتایج حاکی از این داشتند که کشورهای ایالات متحده، آلمان، بریتانیا، سوئیس، سوئد، نروژ، فنلاند، کانادا، استرالیا، ژاپن، فرانسه و... در سطح نخست و یا به تعبیری بالاترین سطح؛ کشورهای ایتالیا، سنگاپور، چین، امارات، اسرائیل، مالزی و... در سطح دوم؛ کشورهای روسیه، هند، برزیل، آفریقای جنوبی، مکزیک و... در سطح سوم؛ کشورهای عربستان سعودی، ترکیه، اکراین، مراکش، سنگال، کلمبیا و... در سطح چهارم و کشورهای مصر، ایران، الجزایر، مالی، نیجریه، پاکستان و... در سطح پنجم یا به تعبیری پایین‌تر سطح قدرت نرم جای دارند. در عین حال ذکر این نکته ضروری است که طبیعتاً برچسب هر یک از عناوین قدرت بر روی یک کشور بدین معنا نیست که کشور مزبور در تمامی ابعاد یا در تمامی مناطق جهان از قدرت کوچک یا متوسطی برخوردار است. به طور مثال کشور ترکیه ممکن است در حوزه ژئوپلیتیک بالکان، شرق مدیترانه و جمهوری‌های ترک آسیای مرکزی نسبت به بسیاری از بازیگران، دست بالایی در قدرت نرم داشته باشد اما برخلاف آن در آمریکایی لاتین از هیچ‌گونه جذابیتی برخوردار نبوده یا حداقل جذابیت آن بسیار پایین است. از این رو اگر بر مبنای تمام معیارها و در سطح کروی، جذابیت این کشور مورد توجه قرار گیرد به عنوان یک قدرت نرم متوسط لحاظ می‌شود. با این اوصاف نتایج کسب‌شده در این پژوهش بیانگر این می‌باشند که علیرغم تمام افت‌وخیزها، بالاخص در دوران تصدی‌گری ترامپ، ایالات متحده بر جایگاه نخست قدرت نرم جهان تکیه زده است. این در حالی است که باروی کار آمدن بایدن و تجدیدنظر در برخی از سیاست‌های پیشین از جمله حل بحران هسته‌ای ایران در قالب دیپلماسی چندجانبه، تلاش جهت بازگشت به پیمان آب و هوایی پاریس، پی‌ریزی مقدمات پیوستن دوباره ایالات متحده به سازمان بهداشت جهانی، افزایش پذیرش پناهندگان در آمریکا و... انتظار می‌رود تیم جدید بیش از ترامپ درصدد ترمیم تصویر ذهنی ایالات متحده و تقویت قدرت نرم این کشور باشند. در عین حال نباید این نکته را کتمان کرد که موقعیت ایالات متحده در رأس هرم قدرت نرم جهانی متزلزل است؛ چراکه در نزدیکی وی منتخبی از کشورهای اروپایی قرار دارند که می‌توانند با تنظیم و اتخاذ استراتژی مناسب جایگاه این کشور را تصاحب کنند. از طرف دیگر ایالات متحده در تمامی ابعاد و زوایای قدرت نرم از برتری محسوس برخوردار نیست؛ چنانچه تنها در ظرفیت‌های اقتصادی و علم و فناوری از موقعیت قاطعی برخوردار است و در ظرفیت فرهنگی علیرغم تصاحب جایگاه نخست، کشورهای بریتانیا و فرانسه با اختلاف نسبتاً اندکی بعد از آن قرار دارند و در ظرفیت‌های سیاسی، جغرافیایی و نظامی نیز از جایگاه نخست فاصله دارد. با این تفاسیر می‌توان این سناریو را انتظار داشت؛ اگر اعضای اتحادیه اروپا به‌ویژه آلمان، سوئد، دانمارک، هلند و فنلاند بیش‌ازپیش در موضوعات گوناگون بر پیوستگی و همبستگی خود بیفزایند به‌گونه‌ای که تصویر واحدی را از قدرت نرم اروپا به نمایش گذارند؛ در شرایط پسا کرونا و دهه سوم از قرن کنونی، ساختار ژئوپلیتیک قدرت نرم بیش‌ازپیش رنگ و جلوه اروپایی پیدا کند.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده، این مقاله که مستخرج از رساله دکتری است، حامی مالی نداشته است.

منابع

- ۱) اسمعیلی، مرتضی (۱۳۹۶). الگوی بومی قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، مدلی برای قدرت سازی بازیگران منطقه ای، تهران: نشر مخاطب.
- ۲) التیامی نیا، رضا و تقوائی نیا، علی (۱۳۹۵). تبیین نقش و جایگاه قدرت نرم در تحقق اهداف سیاست داخلی و خارجی، فصلنامه پژوهش های سیاسی جهان اسلام، سال ۶، شماره ۳، صص. ۱۹۶-۱۶۷. [https://priw.ir/browse.php?a_code=A-10-503-۱۶۷-۱۹۶](https://priw.ir/browse.php?a_code=A-10-503-۱۶۷-۱۹۶&sid=1&slc_lang=fa)
- ۳) امامزاده فرد، پرویز (۱۳۸۹). بررسی جایگاه قدرت نرم در سیاست: از دوران باستان تا زمان معاصر، فصلنامه مطالعات سیاسی، سال ۲، شماره ۷، صص. ۱۶۰-۱۴۳. https://jourm.azadshahr.iau.ir/article_666108.html?lang=fa
- ۴) پیشگاهی فرد، زهرا؛ فراهانی، مرتضی و مبلغی، عبدالمجید (۱۳۹۴). ارائه مدل تصمیم گیری چند شاخصه فازی برای مقایسه قدرت نرم کشورها، فصلنامه سیاست جهانی، سال ۴، شماره ۳، صص. ۳۴-۷. https://interpolitics.guilan.ac.ir/article_1341.html
- ۵) حافظ نیا، محمد رضا (۱۳۹۰). اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک، مشهد: انتشارات پاپلی.
- ۶) حافظ نیا، محمد رضا (۱۳۹۲). مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، تهران: نشر سمت.
- ۷) دهقانی فیروزآبادی، سید جلال و ذوالفقاری، مهدی (۱۳۹۳). تحلیل قدرت نرم بریتانیا، دو فصلنامه مطالعات قدرت نرم، سال ۴، شماره ۱۱، صص. ۱۰۶-۷۹. http://www.spba.ir/article_41398.html
- ۸) رفیعی قهساره، ابودر (۱۳۹۷). الگوها و شاخص های سنجش و ارزیابی کارایی قدرت نرم کشورها، دو فصلنامه مطالعات قدرت نرم، سال ۸، شماره ۱۹، صص. ۳۳-۹. https://www.spba.ir/article_99336.html
- ۹) زرقانی، سید هادی (۱۳۸۸). مقدمه ای بر قدرت ملی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- ۱۰) سیف، الله مراد (۱۳۹۰). مفهوم شناسی قدرت نرم اقتصادی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه آفاق امنیت، سال ۴، شماره ۱۱، صص. ۳۸-۵. https://ps.ihu.ac.ir/article_200378.html
- ۱۱) قدسی، امیر (۱۳۸۹). جایگاه سرمایه اجتماعی در باز تولید قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال ۸، شماره ۳۰، صص. ۱۵۶-۱۳۱. <https://www.sid.ir/paper/194438/fa>
- ۱۲) قنبرلو، عبدالله (۱۳۹۰). الگوهای قدرت نرم در خاورمیانه، فصلنامه مطالعات قدرت نرم، سال ۱، شماره ۱، صص. ۳۶-۷. <https://www.sid.ir/paper/221969/fa>
- ۱۳) موسوی زارع، سید جواد. (۱۳۹۹). ارزیابی متغیرهای مؤثر بر قدرت نرم و طراحی مدل های سنجش قدرت نرم کشورها، رساله دکتری جغرافیای سیاسی، به راهنمایی سید هادی زرقانی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- ۱۴) موسوی زارع، سید جواد؛ زرقانی، سید هادی و اعظمی، هادی (۱۳۹۶). بررسی و تحلیل جایگاه علم و فناوری در عرصه قدرت سخت، نرم و هوشمند، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال ۱۳، شماره ۴۷، صص. ۱۳۸-۱۰۳. http://journal.iag.ir/article_55809.html
- ۱۵) موسوی زارع، سید جواد؛ زرقانی، سید هادی و امیر فخریان، مصطفی (۱۴۰۰). بررسی و تحلیل ماهیت قدرت نرم در سطح دولت-ملت ها، مجله پژوهش های جغرافیای سیاسی، سال ۶، شماره ۲۲، صص. ۴۶-۲۲. <https://doi.org/10.22067/pg.2021.39642>
- ۱۶) موسوی زارع، سید جواد؛ زرقانی، سید هادی و امیر فخریان، مصطفی (۱۴۰۱). بررسی و تحلیل جایگاه توانمندی نظامی در قدرت نرم کشورها، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال ۱۸، شماره ۶۵، صص. ۷۱-۴۴. http://journal.iag.ir/article_135275.html
- ۱۷) نای، جوزف (۱۳۸۷). قدرت نرم. ترجمه: سید محسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- ۱۸) نای، جوزف (۱۳۹۰). پاسخ به منتقدان و اندیشه های پایانی، در قدرت نرم و سیاست خارجی ایالات متحده: دیدگاه های نظری، تاریخی و معاصر. ایندريجیت پارمار و مایکل کاکس، ترجمه: علیرضا طیب، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- ۱۹) نای، جوزف (۱۳۹۳). آینده قدرت، ترجمه: احمد عزیزی، تهران: نشر نی.
- ۲۰) نائینی، علی محمد (۱۳۹۱). اصول ومبانی جنگ نرم، تهران: نشر ساقی.
- ۲۱) هایز، جفری (۱۳۸۷). مذهب، قدرت نرم و سیاست گذاری در حوزه سیاست خارجی ایالات متحده آمریکا، هند و ایران، ترجمه: سید محسن روحانی، در اصغر افتخاری و همکاران (ویراستار)، مجموعه مقالات همایش ملی بسیج و قدرت نرم (صص. ۲۵۲-۲۲۳)، تهران: نشر دانشگاه امام صادق.
- ۲۲) هرسیج، حسین؛ تویسرکانی، مجتبی و جعفری، لیلا (۱۳۸۸). ژئوپلیتیک قدرت نرم ایران، مجله پژوهش نامه علوم سیاسی، دوره ۴، شماره ۱۴، صص. ۲۶۹-۲۲۵. http://www.ipsajournal.ir/article_91.html

۲۳) هیل، کریستوفر (۱۳۸۷). ماهیت متحول سیاست خارجی، ترجمه: علیرضا طیب و وحید بزرگی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

- 24) Brand Finance Institute. (2022). Global Soft Power Index, London: Brand Finance Institute.
- 25) Dehghani Firoozabadi, S. J. & Zolfaghari, M. (2014). British Soft Power Analysis, Two Quarterly of Soft Power Studies, Vol. 4, No. 11, pp.79-106. [Persian].
- 26) Ernst & Young company and the Skolkovo Institute. (2012). The rapid-growth markets soft power index, Moscow: The SKOLKOVO Institute for Emerging Market Studie.
- 27) Esmaili, M. (2017). Homegrown Pattern on Soft Power of the Islamic Republic of Iran, A model for empowering regional actors, Tehran: Mokhatab Press. [Persian].
- 28) Eltiami Nia, R. & Taqwaei Nia, Ali. (2015). Explaining the role and place of soft power in realizing the goals of domestic and foreign policy, Islamic World Political Research Quarterly, Vol.6, No.3, pp. 167-196. [Persian].
- 29) Emamzadefard, P. (2010). The Role of Soft Power in Politics: from the Ancient Times to the Modern Time, Quarterly Journal of Political Studies, Vol.2, No.7, pp. 143-160. [Persian].
- 30) Ghodsi, A. (2010). The position of social capital in the reproduction of the soft power of the Islamic Republic of Iran, Quarterly of Defense Strategy, Vol.8, No.30, pp. 131-156. [Persian].
- 31) Hafeznia, M. R. (2011). Principles and concepts of geopolitics, Mashhad: Papoli Press. [Persian].
- 32) Hafeznia, M. R. (2013). An Introduction to research methods in Humanities. Tehran: Samat Press. [Persian].
- 33) Harsij, H., Tuyserkani, M. & Jafari, L. (2009). Geopolitics of Iran's Soft Power, Research Letter of Political Science, Vol.4, No.22, pp. 225-269. [Persian].
- 34) Haynes, J. (2008). Religion and Foreign Policy Making in the USA, India and Iran: Towards a Research Agenda, Third World Quarterly, Vol.29, No.1, pp. 143-165
- 35) Hill, C. (2008). The changing politics of foreign policy, Translate to Persian: Alireza Tayeb & Vahid Bozorgi, Tehran: Research Institute for Strategic Studies. [Persian].
- 36) Höhn, K.H. (2011). Geopolitics and the measurement of national power. Department of Social Sciences. Hamburg: University of Hamburg, The Faculty of Economics and Social Sciences.
- 37) Hun Yun, S. (2018). An Overdue Critical Look at Soft Power Measurement: The Construct Validity of the Soft Power 30 in Focus, Journal of International and Area Studies, Vol.25, No. 2, pp. 1-19. <https://www.jstor.org/stable/26909941>
- 38) Jhee, Bk. & Lee, Ny. (2011). Measuring Soft Power in East Asia, An Overview of Soft Power in East Asia on Affective and Normative Dimensions, In S. J. Melissen, Public Diplomacy and Soft Power in East Asia (pp. 1-24), New York: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9780230118447_4.
- 39) Mcclory, J. (2010). The new persuaders: An international ranking of soft power, London: The Institute for Government.
- 40) Mcclory, J. (2012). The New Persuaders III A 2012 Global Ranking of Soft Power, London: The Institute for Government.
- 41) Mcclory, J. (2019). The soft power 30, london: Portland Institute & The USC Center.
- 42) Mcclory, J., Koh, L., Neill, K. & Ghosn, H. (2018). wales Soft Power Barometer, Measuring soft power beyond the nation-state, Cardiff: British Council Wales press.
- 43) Mousavi zare, S. J., Zarghani, S. H. & Amir Fakhrian, M. (2022). Analysis and Survey of the Position of Military Capability in the Soft Power of Countries, International Quarterly Of Geopolitics, Vol.18, No.65, pp. 44-71. [Persian].
- 44) Mousavi zare, S. J., Zarghani, S. H. & Amir Fakhrian, M. (2021). Survey and Analyze the Nature of soft power at the state-nation level, Research Political Geography Quarterly, Vol.6, No.22, pp.22-46. [Persian].

- 45) Mousavi zare, S.J. (2020). Evaluation of effective variables on soft power and Design of countries soft power measurement model, PhD Thesis, The Ferdowsi University of Mashhad, The Faculty of Literature and Humanities, Department of Geography. [Persian].
- 46) Mousavi zare, S. J., Zarghani, S. H. & Azami, H. (2017). Analysis of the Position of Science and Technology in the Realm of Hard, Soft and Smart Power. *International Quarterly Of Geopolitics*, Vol.13, No.47, pp. 103-138. [Persian].
- 47) Naeini, A. M. (2012). Principles and foundations of soft war, Tehran: Saqi Press.[Persian].
- 48) Nye, J. (2008). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Translate to Persian: seyed Mohsen Rouhani & Mahdi Zolfaghari, Tehran: Imam Sadiq University Press.[Persian].
- 49) Nye, J. (2014). *The future of power*, Translate to Persian: Ahmad Azizi, Tehran: Ney Press.[Persian].
- 50) Nye, J. (2011). Responses to Critics and Concluding Thoughts, in *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical, and Contemporary Perspectives*. Inderjit Parmar and Michael Cox, Translated by: Alireza Tayeb, Tehran: Research Center for Strategic Studies.[Persian].
- 51) Olivié, I. & Molina, I. (2019). *Elcano Global Presence Index*, Madrid: Elcano Royal Institute of strategic and international studies.
- 52) Pishgahi Fard, Z., Farahani, M. & Moblaghi, A. (2015). Presenting a multi- fuzzy decision model to compare the soft power of countries, *Quarterly of World Politics*, Vol.4, No.3, pp. 7-34. [Persian].
- 53) Qanbarloo, A. (2011). *Soft Power Patterns in the Middle East*, *Quarterly of Soft Power Studies*, Vol.1, No.1, pp. 7-36. [Persian].
- 54) Rafiei ghahsareh, A. (2018). Patterns and Indicators for Assessment and Evaluation of Soft Power Effectiveness in World Countries, *Quarterly of Soft Power Studies*, Vol.8, No.19, pp. 9-34. [Persian].
- 55) Seyf, A. (2011). Conceptualization of Soft Economic Power of the Islamic Republic of Iran, *Quarterly of Afaqe Amniyat*, Vol.4, No.11, pp. 5-38. [Persian].
- 56) Vuving, A. (2020). *The Logic of Attraction: Outline of a Theory of Soft Power*. Retrieved on June 29, 2019, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3637662>
- 57) Whitney, C. & Shambaugh, D. (2009). *Soft Power in Asia: Results of a 2008 Multinational Survey of Public Opinion*, Seoul: East Asia Institute.
- 58) Wu, I. (2018). *The Wu Rubric for Soft Power: Measuring Russia and Chin*. Retrieved from Wilson Center: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/irene-wu-measuring-nations-soft-power>
- 59) Zarghani, S. H. (2009). *Introduction to National power*, Tehran: Publications of Resarch Institute of Strategic Studies. [Persian].